

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 9

Sept.

1955.

Pris 75 öre

ARBETSGLÄDJE

Uppmätt och färdigförpackat material för flättningsarbeten av olika slag såsom kakfat, serveringsbrickor, blomkorgar m.m. Populära och lättsålda modeller, begärliga på den öppna marknaden!

Rekvirera fullständig katalog

Vårt arbetsmaterial tillverkas och förpackas av sjuka och partiellt arbetsföra vid Arbetsträningsverkstaden vid Värnhems Vårdhem i Malmö. Vi vänder oss till sjukhus och vårdanstalter för att i samarbete med arbetsterapien ge sysselsättning åt sjuka och partiellt arbetsföra.

Två exempel ur vår katalog

HOBBYMATERIAL

Sallerupsvägen 26, Malmö Tel. 163 94
Arbetslokaler: Värnhems Vårdhem, Malmö

Saga Palladium Metropol

Biograferna
OSKARSHAMN

Föreställningar dagligen kl. 19 och 21

NORRTELJE GJUTERI

Greisz & Söner

NORRTÄLJE

Tel. 126 20

Tillverkar kärnblåsmaskinen "CORALL",
högelddhårdigt kromgjutgods, tackjärnsgjutgods
samt speciallegerat gjutgods.

*Tävlan mellan kooperativ
och annan varudistribution
om att tjäna konsumenterna
är en effektiv garanti
för skälig prissättning*

Utkommer varje månad

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Nr 9 September 1955

18:e årgången

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER.
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser:

$\frac{1}{1}$ sid. 400:—, $\frac{1}{2}$ sid. 225:—,
 $\frac{1}{4}$ sid. 125:—, $\frac{1}{8}$ sid. 65:—.

Småannonser:

60 mm spaltbredd 65 öre mm.
90 mm spaltbredd 90 öre mm.

Färgannonser 25 % tillägg.
För julnumret specialoffert.

Kontrollmärke
lagligen skyddat

HUVUDREDAKTIONEN I STOCKHOLM:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

LOKALREDAKTIONEN I MALMÖ:

Kamrerigatan 3. Tel. 97 53 44.
Postgironr 95 00 65.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50.

LÄKAREN I CENTRUM

Medicinen och medicinska synpunkter får allt större plats i olika sammanhang. Det moderna samhällets trygghetssträvanden ger nya perspektiv. Läkarens mot-tagningsrum är bildligt talat uppdelat i många avdelningar med olika beteckningar. Specialiseringen tränger på hårt från alla håll, både innanför och utanför sjukhusväggarna. Sociallagstiftningen med alla dess utlöpare till hem, arbetsplatser, skolor och sociala inrättningar av olika slag kräver läkarens medverkan i en omfattning som väl den gamle, gode "husläkaren", som ofta får stå som symbol för den äldre medicinska epoken, aldrig kunde ana. Läkaren i dagens samhälle är inte bara "medicinman" enligt traditionell uppfattning. Han är samhällsplanerare, rådgivare och "advokat" — den medicinska plattformen har vidgats med utvecklingen. Läkaryrket har för länge sedan sprängt de traditionella gränserna. "Doktorn" står nu i centrum för den social-medicenska sektorn i samhället. Och den sektorn växer för varje dag. Det är därför inte så underligt, att den fortlöpande expansionen på läkarens arbetsfält även ses med en viss oro i läkarkretsar. Man ser då och då i pressen många uttryck härför. En fortlöpande debatt i läkarkårens egna tidskrifter ger också vittnesbörd om att läkaren, som yrkesman och samhällets och den enskilda människans vän och hjälpare, sitter ganska trångt till i olika avseenden — ett förhållande som måste uppmärksammas mera, långt utanför yrkets egen krets. Man kanske för en gångs skull får understryka, att läkaren också vid sidan av alla krav, som ställs på hans yrkesskicklighet och omdöme, också bör ha rätt till mera solidaritet och förståelse från de medmänniskor han betjänar.

Dessa reflexioner får viss näring av en medicinsk översikt i tidningen Vi av professor Olof Kinberg rubricerad "Medicinsk revolution". Rätten till hälsa har genom den demokratiska utvecklingen av vårt samhälle inkorporerats med de mänskliga rättigheterna, säger professor Kinberg, och detta ställer stora krav på oss alla. Utvecklingen på det rent medicinska området karakteriseras kanske bäst av en tankeväckande bild i den nämnda artikeln. Om man antar att en läkare somnade år 1940 och inte vaknade upp förrän 1954 så skulle han vara främmande för diagnostiska metoder, behandling och prognos ifråga om en mängd vanliga sjukdomar och bli tvungen att göra om sina medicinska studier. Om man därtill har noga klart för sig att läkaryrket nog tillhör ett av de mest krävande ur studie-synpunkt — långt före år 1940 — förstår man att det händer åtskilligt på området. Man behöver ju bara ta den snabba utvecklingen inom tbc-vården, de kemiska läkemedlen, operationsmetoderna osv. för att förstå att läkaryrket inte tillhör den kategori, som stagnerat och stelnat i "hantverksmässiga former".

Att läkarens arbetsuppgifter, som framhållits, blivit flera och mångskiftande och sprängt de traditionella formerna för yrkesutövningen måste också innebära att förhållandet läkare—patient förändrats.

Professor Kinberg vill göra gällande att klimatet inom sjukvården blivit kyligare, medicinen har fått alltmera teknisk karaktär och det högst privata förtroendeförhållandet mellan patienten och läkaren har kommit i riskzonen. Samma uppfattning har hävdats från läkarhåll i den fortlöpande debatt som i föregående berörts.

Att den obligatoriska sjukförsäkringen och läkemedelsreformen med helt fria och delvis rabatterade läkemedel har tagit en väsentlig del av läkarens redan förut pressade arbetstid i anspråk för intygsskrivning har med skärpa betonats från läkarna själva. Genom att läkarvården numera vidgat sitt område till uppgifter som sträcker sig vida utanför den egentliga behandlingen — exempelvis bedömning av arbetsförmåga vid arbetsvård och därmed sammanhängande frågor, miljöförhållanden och den sociala situationen m. m. — får man räkna att intygsskrivande m. m. och konsultation med andra parter som är inkopplade i tillfrisknadsprocessen tar en betydande del av tiden i anspråk. Om man så återgår till läkarens "ursprungliga" uppgift, själva behandlingen av patientens sjukdom, kan kanske en yttlig bedömning göra gällande, att när nu läkaren fått flera behandlingsmetoder till sitt förfogande genom forskningens framsteg, borde arbetet bli enklare och arbetsbördan mindre. Så är emellertid ingalunda fallet. Tvärtom ställer den medicinska mångsidigheten i behandlingsprocessen åtskilligt större krav på läkaren i dagligt arbete, aktivare insatser än forna tiders ofta mera passiva väntande på en förändring av sjukdomssituationen, exempelvis inom sanatorievården. Professor Kinberg skriver också, att det förr ofta blev fråga om allmänhygieniska föreskrifter, läkaren saknade i många fall de möjligheter till aktivt ingripande i sjukdomsförloppet, vilka nu existera. Att den snabba expansionen inom medicinen också inverkar på den mänskliga faktorn torde väl vara obestridligt. Läkaren är ju heller inte mer än människa och det kan bl. a. nämnas att en nyligen publicerad undersökning av professor C.-E. Quensel visar en väsentlig överdödlighet för manliga läkare. Orsakerna härtill är nu föremål för stort intresse och fält för vidare studium.

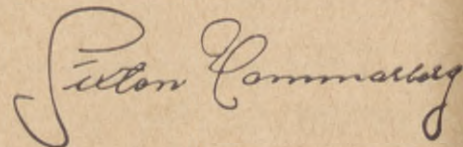
*

Ovanstående kanske tolkas av många som ett ensidigt partitagande för läkarkåren; patienten har kommit i skymundan. Det är i viss mån en riktig iakttagelse, men med den benägenhet som numera finns att använda den kända termen "människan i centrum" ha vi vänt på begreppet en smula och satt "doktorn" i centrum istället. Det torde vara berättigat i ett samhälle där man numera stöder sig på medicinsk auktoritet i växande omfattning.

Läkarnas möjligheter att utöva större inflytande över praktiska spørsmål, när det gäller sjukvårdens och hälsovårdens planering m. m., synes också ha blivit större på senare tiden. Vid sista valet fördubblades exempelvis läkarrepresentationen i landstingen — 20 av 25 landsting har nu läkare som ledamöter.

I långa loppet är det ju också patientens förtjänst om läkarens arbetsförhållanden kan rationaliseras på så sätt att det blir mera tid över bl. a. för den psykiska delen av terapin; tid för patientens problem utöver

den rent rutinmässiga behandlingen. Därför bör läkarens arbetsförhållanden omfattas med intresse och vilja att göra dem så praktiska och ändamålsenliga som möjligt även ur patientens synvinkel. Man torde med ovanstående i minne kunna instämma med professor Kinberg, att "rätten till hälsa" är begränsad till det allmännas förmåga och villighet att stå för utgifterna. Denna nyerövrade rättighet får med andra ord inte bli ett urholkat begrepp på grund av otillräckliga resurser.

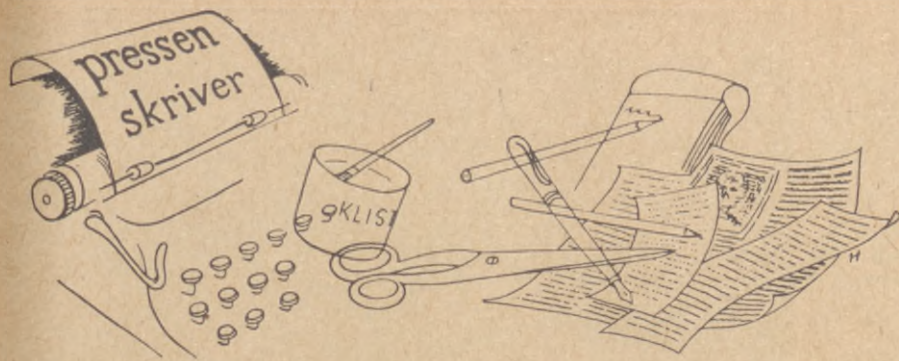

Tobaksrökning och lungkräfta

är fortfarande stimulerande studieobjekt för forskare världen runt. Då och då får vi rapporter om hur man på olika vägar söker klarlägga sambandet mellan tobakskonsumtionen och den ständigt stigande cancerfrekvensen. Hittills har vetenskapen uttalat sig med viss försiktighet — dr Ernest Wynder vid Memorial Hospital i New York tycks nu vara säker på sin sak. En stor undersökning med 4.000 experimentmöss pågår sedan ett par år i Amerika, och redan inom det närmaste året beräknar man kunna framlägga de första resultaten. Under experimenten har man redan kunnat fastställa att vissa ämnen i tobaken framkallar hudkräfta hos mössen medan andra inte åstadkommit någon sjuklig förändring. — Men även om vi lyckats fullt fastställa vilka ämnen i tobaken som framkallar hudcancer hos möss, vet vi inte därmed vilka som är orsak till lungcancer hos människor, konstaterar dr Wynder. Man är emellertid nu ett gott stycke på väg och sedan gäller det att finna metoder att avlägsna de farliga ämnena. Att cigarettpapperet skulle ha någon inverkan i sammanhanget — som man tidigare trott — anser dr Wynder som uteslutet men är däremot fullt övertygad om sambandet mellan rökning och lungcancer.

Om konstverk på sjukhus

skriver överläkare A. Tuxen i det norska tuberkulosförbundets tidskrift "Trygd og Arbeid". Han framhåller att trivsel och miljö spelar en stor roll för tillfrisknandet, till exempel val av färger på väggar och möbler. Går man så vidare på den linjen och stannar inför de tavlor som pryder sjukhusväggarna vittnar den gode doktors omtanke om sina patienter om en fördjupad och varm humanitet. Det är inte så enkelt att avgöra vad för slags bilder, som bör hänga på väggarna. De måste vara av det slaget, att de flesta människor kan se på dem ganska länge och fortfarande trivas med dem. Konstverken bör också utstråla en viss vänlighet och "gjerne skal det skje noe" — passiviteten i den sjukets tillvaro bör uppvägas av en aktivitet i de händelser konst avspeglar som stimulerar. Det må sammanfattningsvis framhållas att det är ett nöje att ta del av denne sanatorieläkarens syn på problemet konst mot sjukdom.

Antalet understödstagare ökar

konstateras i en statistik över fattigvårdens omfattning i *Svenska Socialvårdens förbundets tidskrift*. Efter år 1951 visar fattigvårdskurvan stegring. Folkpensioneringsreformens införande 1948 medförde en minskning av understöden men nu är, som framhållits, kurvan på uppåtående igen med reservation för de förbättringar av folkpensionerna år 1953 och de kommunala bostadstilläggen 1954. De senare faktorerna har ännu inte hunnit slå igenom på år 1953 års fattigvårdsstatistik. Mellan åren 1951 och 1952 ökade emellertid antalet understödsfall med 3,1 % och antalet understödda personer med 1,7 %. Antalet understödda familjer uppgick till 147.787 år 1951 mot 158.088 år 1953. Högsta understödsfrekvensen uppvisar kommunerna Korpilombolo och Edefors i Norrbottens län och Alnö kommun i Västerbottens län. Bland städerna ligger Kramfors och Arvika i toppen om man nu bortser från Stockholm, som visar största ökningen av såväl understödsfall som understödstagare.

Fattigvårdsstyrelserna är välvilliga

när det gäller anslag till arbetsvård, utbildningsbidrag, arbetsträning osv. i avsikt att göra partiellt arbetsföra till försörjningsdugliga medborgare framhåller förste assistent Johannes Sandrén i en översikt i tidskriften *Arbetsmarknaden*.

I redogörelserna för arbetsvårdsverksamheten under år 1953 respektive 1954 har länsarbetsnämnderna också allmänt framhållit, att samarbetet med fattigvårdsstyrelserna i hög grad varit befämjande för arbetsvården. Fattigvårdsstyrelserna har i allt större utsträckning vänt sig till arbetsvårdsexpeditionerna för att få råd och hjälp. Det framhålles också, att det ytterst sällan hänt, att en kommun nekat att lämna föreskrivet bidrag till omskolning eller yrkesutbildning, och många kommuner har visat stor generositet, när det gällt att lämna sina arbetshindrade s. k. näringshjälp, dvs. ekonomisk hjälp till startande av egen rörelse el. dyl., samt till att medverka till att partiellt arbetsföra lämnats företrädesrätt till kioskhandel osv.

Det är emellertid inte bara inom fattigvårdens ram denna generositet kommit till uttryck. Ett stort antal kommuner har anvisat särskilda anslag för arbetsvårdande åtgärder av olika slag, såsom

arbetsträning och arbetsprövning, skyddad verksamhet, hemarbete, yrkesutbildning och näringshjälp. Detta gäller inte bara primärkommunerna utan i än högre grad landstingen, vilka gått i spetsen i fråga om denna kommunala arbetsvårdsverksamhet. Dessa har under de sista tio åren anslagit mycket stora summor till arbetsvården.

Med en försiktig beräkning borde man sålunda kunna uppskatta det sammanlagda belopp, som av landsting och kommuner hittills anvisats till arbetsvårdsändamål, till närmare 20.000.000 kronor, varav drygt hälften kommer på landstingen. Dessa anslag har stigit år från år och vittnar om ett ständigt ökat intresse och stor beredvillighet hos de anslagsbeviljande myndigheterna, när det gäller den arbetsvårdande verksamheten.

Om de ökade recidiven vid tuberkulos

skriver dr John Lundquist i *Försäkrings-Tidningen* att dessa är en paradoxal följd av kemoterapien. Erfarenheten överallt

Doktor John Lundquist,
sekreterare i Svenska National-
föreningen mot Tuberkulos.

visar att recidiv av den tuberkulösa sjukdomen blivit vanligare. Orsaken här till är följande. Patienter med låg naturlig resistens, vilka utan våra nuvarande behandlingsmöjligheter skulle ha dukat under för sjukdomen, kan nu hållas vid liv, men deras motståndskraft sviktar vid minsta påfrestning och de får återfall. Genom antibioticabehandlingen kan tuberkulospatienterna överhuvud leva läng-

re än förr och detta betyder en vändpunkt så tillvida att tuberkulosen inte längre är ett dödlighetsproblem utan numera i första hand ett invaliditetsproblem, vilket ställer nya krav på tuberkulosvården. Sanatoriekuren är ingalunda ett passerat stadium, tvärtom. Kemoterapi bör alltid inledas på ett sanatorium under specialistens kontroll. Det kan naturligtvis många gånger vara frestande för en tuberkulosjuk att i stället för en långvarig sanatorievistelse äta tabletter hemma men detta kan bli ödesdigert. Den moderna tuberkulosbehandlingen är en komplicerad sak, som alltid måste individualiseras efter fallets art och noggrant övervakas. Härtill kommer att i många fall den medicinska behandlingen måste kompletteras med kirurgiska ingrepp.

"Temperaturen inom sjukvården har blivit kyligare"

tycker professor Olof Kinberg och motiverar sina synpunkter under rubriken "Medicinsk revolution" i *tidningen Vi*. Medicinen har fått en alltmera teknisk karaktär. Detta har i grunden förändrat förhållandet mellan läkare och patient — det är nu många mellanhänder som tillkommit i tillfrisknadsprocessen. Det privata förtroendeförhållandet mellan läkare och patient befinner sig i riskzonen.

Vad patienten talar om för läkaren angående tidigare sjukdomar och andra personliga förhållanden är inte längre på samma sätt som förut skyddat av läkarens tystnadsplikt eftersom under behandlingens gång många människor måste lära känna hans sjukdomshistoria. Eftersom ingen läkare behärskar de många undersökningsmetoder som måste anlitas skickas patienten från den ena instansen till den andra där han kommer i beröring med en främmande medicinsk personal. Härigenom får hela förfaringssättet en industriell, opersonlig karaktär och patienten känner sig som ett ting, ett paket, som andra förfogar över utan att han själv har någonting att säga till om.

Men sjuka människor behöver tröst, uppmuntran, värme och allt detta förutsätter ett personligt förhållande till läkaren och hans medhjälpare. Patienten måste känna att de som skall hjälpa honom har ett särskilt intresse för just hans välfärd, han måste med andra ord leva i en psykologisk atmosfär som kan inge honom mod och förtrostan. Det är ju också en allmän klagan att just dessa ovägbara psykologiska omsorger alltför mycket saknas i den nuvarande industrialiserade sjukvården.

Orsakerna till att temperaturen inom sjukvården blivit kyligare är emellertid inte bara medicinens tekniska utveckling. En annan viktig orsak är bristen på personal, läkare, sjuksköterskor och annan assistens. Professor Quensel har också nyligen påvisat en påtaglig överdödlighet hos läkarekåren i årsklasserna 45—75 år.

När den medicinska personalen är överhopad med arbete och därtill ofta är svårt överansträngd, varken hinner eller

(Forts. sid. 19)

"Skenfirma" ger träning

för ny start vid

arbetsvården i

VÄLLINGBY

Som tidigare meddelats i Status har Stockholms stad fått en ny organisation för arbetsvården. En av de nya anläggningarna ligger ute i Vällingby och där bedriver man arbetsvård för handikappade efter moderna riktlinjer. Människor, som genom sjukdomar och lyten eller andra anledningar kommit bort från produktivt arbetsliv få här möjlighet att starta på nytt. "Skenfirman" är en kopia av ett företag i full utveckling; bl. a. tjänstemän och kontorister får tränas i "Birger Jarls Eftr. AB". Denna form av arbets träning — som lär vara en nyhet av världsformat — kombineras med teoretisk och praktisk undervisning samt produktivt arbete. Till övningskontoret finns ansluten en skrivbyrå med apparater för duplicering, framställning av elektrostenciler m. m. Kontoret kan ta emot ett 30-tal klienter.

I övrigt kan bl. a. nämnas att anläggningen i Vällingby fullt utbyggd kommer att kunna ta emot 60 à 70 arbetshindrade personer. Här finns vidare dagrum med pentry och särskild läkarmottagning. Telefonväxeln är specialbyggd för att kunna skötas av en blind och för att man här skall kunna utbilda blinda till telefonister.

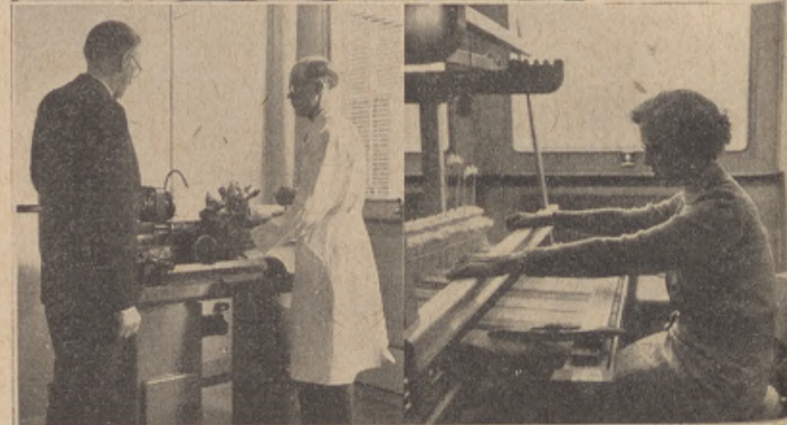
Lokalerna ha centralradio och en s. k. hörselslinga för att förstärka ljudet för hörselskadade. För personer som har svårt att förflytta sig finns en elektriskt driven rullstol, som kan gå både upp och ned för trapporna! Allt som allt är Vällingby en arbetsträningssentral av den typ som söker anpassa sig efter den moderna tidens krav och vad ett mångskiftande näringsliv kräver av handikappade av olika kategorier som söker sig in i produktivt arbete.

Skenfirman i verksamhet (överst). Ljuskopieringsapparater (till vänster). På bilden nedan: Kanslichefen Grünberger och inspektör Sandberg i Stockholms stads arbetsvårdsbyrå överlägger med arbetsvårdsinstitutionens läkare, dr P.-E. Fries.

På den finmekaniska verkstadsavdelningen finns bl. a. denna supportsvärv, som är så konstruerad att den lätt kan skötas även av en blind. Den kan monteras även med revolverhuvuden. (Nederst t. v.)

Diagnos- och terapiavdelningen är i likhet med övriga utrymmen ljus och luftig. Vävning ingår bl. a. som en fas i arbetsprovningen. (Nederst t. h.)

FRÅGA: Har hört berättas att man kan straffutskrivna sanatoriepatienter med ganska kort tids varsel — ofta endast timmar — för brott mot sjukhusens ordningsregler. Det rör sig ju här om s.k. disciplinbrott — inte medicinska avgöranden i vedertagen bemärkelse. Kan exempelvis en överläkare verkställa sådant beslut utan hörande av annan myndighet? Vem har det slutgiltiga avgörandet?

Vän av lag och ordning på sjukhus

SVAR: Det är nog riktigt att s.k. straffutskrivning förekommer och för några år sedan föranledde en dylik "bestraffning" en livlig presspolimik. Ofta rör det sig väl om spritmissbruk, men att ge några direkta svar på frågorna är knappast möjligt utan en utredning i ämnet. För att få en uppfattning om vilka "brott" det är fråga om, graden och omfattningen, krävs exempelvis tillgång till sjukhusens journaler och anteckningar, i den mån sådant material finns upptecknat, och någon sammanställning eller redovisning av straffutskrivningar av sanatoriepatienter i Sverige finnas så vitt vi har oss bekant inte. I princip har ni emellertid rätt i att det här inte är fråga om rent medicinska avgöranden i vedertagen bemärkelse utan vad man skulle vilja kalla en blandad indikation.

FRÅGA: Det talas och skrives så mycket om operationer och nya preparat mot tbc. Naturligtvis är vi sanatoriepatienter glada och tacksamma för alla dessa vetenskapliga framsteg, men en patient är väl inte bara ett tillhåll för tbc-baciller, som skall utrotas med alla till buds stående medel. Det finns väl en människa också bakom den vetenskapliga fasaden. Människokunskapen står inte i proportion till de medicinska framgångarna. Vad vet vi egentligen om sanatoriepatienternas övriga "del" — om man nu bortser från lungorna? Härondagen hörde jag en patient som påstod "att det är mycket vanligt att sanatoriepatienter gifter sig med varandra" — det finns massor av sådana äktenskap! Var finns vetenskapliga bevis för dylika påståenden?

Mera människokunskap i medicinen

SVAR: Det är riktigt att människokunskapen ofta kommer i skymundan och de "bacillutrotande framstegen" ställs i förgrunden. Det är emellertid orätt att påstå att vi skulle sakna litteratur i ämnet — skönlitteratur finns det exempelvis gott om. Beträffande artiklar som bl.a. publicerats i Status lämna vi gärna uppgift om på begäran. Vad Ni efterlyser är väl närmast en fullständig social och psykologisk utredning om sanatoriepatienter i Sverige. I en sådan skulle man nog också kunna få med äktenskapsfrekven-

Medicin för lekmän

Sanatoriepatienter ställer frågor rakt på sak

sen inom gruppen liksom andra miljöförhållanden. Någon sådan undersökning har inte gjorts hittills, men vissa fragment i antydd riktning kan man finna i sociala utredningar och psykologisk litteratur. I kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande 11 (Statens offentliga utredningar 1947:18) finns ett kapitel "de handikappade gruppernas psykologi" men det skulle vara ett stort fel att hänvisa till denna och liknande saker som mera stöder sig på allmänna reflexioner än aktuella fakta om de handikappade människorna.

FRÅGA: Jag har vistats på sanatorium några veckor och ser i en tidning att hela 66 % av tidigare vårdade på sanatorium får recidiv, dvs. återfall i sjukdomen tbc. Dessa patienter måste alltså på grund av försämrad hälsa söka vård på nytt. Hela saken verkar mycket mystisk i relation till allt hallåandet om att tuberkulosen är på tillbakagång — för att inte tala om hur det känns att se sina framtidsutsikter i den aktuella siffrans ljus. Är detta verkligen en hållbar statistik?

Nyinskriven sanatoriepatient

SVAR: Den siffra ni nämner — 66 % i recidiv — har nyligen varit föremål för en kritisk granskning av professor Erik Hedvall i Uppsala — se Status nr 8 dels artikel av professor H., dels ledare "Den magiska siffran". Av den prel. undersökning, som företagits i Uppsala län, har man kommit fram till att siffran 66 % måste tas med betydande reservationer. Undersökningen i Uppsala visar bl.a. att återintagning av patienter inte alltid betyder försämrad hälsa. Säkerligen kommer uppgifterna om recidiv att bli föremål för mera kritisk granskning i fortsättningen. I övrigt bör Ni inte grubbla för mycket på statistik — även om den ser farlig ut — tbc är en högst individuell sjukdom och Edra utsikter att bli frisk sammanhänger med många olika faktorer, vilka Eder läkare säkert kan ge bästa beskedet om.

FRÅGA: Det vimlar av olika termer och begrepp, när man söker få någon ordning och reda i den situation som

kallas "att vara sanatoriepatient". Vad innebär orden thorakoplastik och resektion?

Inte hemma i latinet

SVAR: Thorakoplastik innebär att man genom att taga bort delar av revbenen får bröstväggen över det angräpna lungområdet att falla ihop. På så sätt bringar man den sjuka organdelen i vila så att den angräpna lungan kan läkas — det är alltså i det fall Ni åsyftar ett kirurgiskt ingrepp vid lungtuberkulos. Resektion innebär att det angräpna området av lungan opereras bort. Tidigare receserades hela lungan eller en lob av den, numera kan man även taga bort mindre delar av lungvävnaden, s.k. segmentresektion. Det är givetvis också i det här fallet fråga om ett kirurgiskt ingrepp.

FRÅGA: På min sal ligger patienterna och diskuterar om tuberkulos och ärftlighet. En av mina kamrater påstår att det finns likhet med "arvssynden" — sjukdomen följer barn och efterkommande "allt intill tredje och fjärde led". En annan påstår att han ärft sjukdomen från sin farfar — hans föräldrar och syskon slapp emellertid undan av någon underlig anledning. Jag har velat relatera detta för att visa att frågan om ärftligheten intresserar — hur ligger det till?

Ärftlighetsforskare på sal 13

SVAR: Denna frågeställning är av den arten att man kan göra en hel historik omkring den, men låt oss försöka vara kortfattade. Före Robert Kochs upptäckt av tuberkulosbacillen år 1882 var man allmänt av den uppfattningen att sjukdomen var ärftlig. Sedan kom ärftlighetsläran på avskrivning. Nutida forskares uppfattning kan sammanfattas i följande. Själva sjukdomen kan inte ärvas — medfödd tbc kan visserligen förekomma i sällsynta undantagsfall, men dessa barn är inte livsdugliga och man kan därför bortse härifrån. Vad som ärvas är någonting annat, en till konstitutionen bunden mottaglighet för respektive motståndskraft mot tuberkulos. De flesta ha lyckligtvis från födelsen en naturlig motståndskraft mot sjukdomen. Tuberkulös smitta leder därför oftast inte till sjukdom. Individuella övervinna tack vare sin naturliga motståndskraft sjukdomen. Det finns också människor, som obönhörligt dukar under för den. Mellan dessa ytterligheter — den i allmänhet starka motståndskraft som gör att sjukdomen aldrig bryter och den nästan obefintliga motståndskraften — finns olika grader. Ett dåligt utgångsläge kan förbättras genom god levnadsstandard, ett bättre försämrats genom svält och umbäranden.

Olof Högberg

— norrlands- skildrare av rang

Det är Olof Högberg, som är
den egentliga norrlandsdiktens
fader — inte Pelle Molin
som många tror

Den litterära traditionen i vårt land är av tämligen sent datum, och i jämförelse med andra landsdelar är den norrländska mycket sen. "Kräfter och adelsmän finns inte norr om Dalälven" är ett gammalt, för adelsmännens vidkommande inte riktigt sant konstaterande, men faktum är att det fränsett ämbetsmännen och prästerna var ont om överklass i det gamla Fattignorrland. Eftersom denna, som i stort sett hade monopol på ett av diktningens främsta redskap, skrivkunigheten, i regel bestod av inflytningar söderifrån, vars diktning, om de presterat någon, skulle ha räknats andra landsdelar till godo, blev det klen med den norrländska diktningen.

För oss ångermanlänningar kan det i alla fall vara en tröst att vi kan räkna två av norrlandsdiktens portalfigurer, Pelle Molin och Olof Högberg, till våra landsmän. De är på sätt och vis varandras motpoler. Den förre representerar det romantiskt dunkelblå och stämningsljusa, det som Thorsten Johnson i sin verandiskrift kallar Fäbod-Norrland. Den senare representerar de sociala motsättningarnas Fattignorrland, vars bistra verklighet han omsätter i en gigantisk krönika. På ett omvänt sätt är Olof Högberg en norrländsk Olof Rudbäck, vars Atlantis inte är ett förlorat lyckotillstånd, men kanske ett tillkommande.

Olof Högberg föddes i ett bondehem i Högsjö, blev fil. kand. i Uppsala 1880 med matematik som huvudämne, tjänstgjorde sedan som lärare vid Gudmundrå samrealskola men slutade efter en kontrovers med de mäktiga bolagsherrarna i

Kramfors och övergick till journalistiken. Han arbetade några år på Härnösands-Posten, där han enligt en samtida bedrev en visserligen mycket originell journalistik utan någon som helst anknytning till de små krav på dagsaktualitet som en liten dagstidning på den tiden kunde ställa.

Under sin Uppsalatid började han samla legender, historier och episoder ur folkets liv som sedan skulle bli grundstoffet till hans första, med rätta mycket uppmärksammade romancykel, "Den stora vreden". "Han gjorde ett intryck av att vara ett mellanting mellan en professor och en skogsrövare", skrev signaturen Bon Soir i NDA 1925. Och signaturen fortsätter sin karakteristik på följande sätt: "Han var ett hjärta och ett geni, en rolig fan, en under-

lig kurre som vida mer uppskattade ett gammalt skillingtryck och en snidad träsked än alla Golkondas skatter." Att Olof Högberg verkligen var egenartad och genom åren blev det ännu mera, framgår av många vittnesmål, dels om hans fruktansvärda humör och dels om hans vana att döpa om både människor och föremål, exempelvis cigarr-cigaretter till rökormar och Lubbe Nordström till Nubax. "Var man vän med Olle Högberg fick man akta sig, och lite skräck blandades alltid i vänskapen", skriver den citerade signaturen.

Vid tiden för debuten var han freelancer och skrev ihop små uppsatser som han publicerade i tidningarna mot liten eller ringa betalning. Det berättas, att när han fick Iduns stora litteraturpris år 1905

och ett flertal redaktörer skrev och telegraferade för att beställa manuskript och utlovade för den tiden avsevärda honorarbelopp, han nästan genomgående lämnade samma svar: "Sök i papperskorgen!" Redaktören för Sundsvalls-Posten hade strax förut av ren vänskaplighet inköpt ett manus för det svindlande beloppet av tio kronor och hade antagligen aldrig tänkt publicera det. När han sedan efter mycket letande fått tag på manuskriptet och publicerat det bjöd han Olof Högberg på middag och förklarade att han hela tiden trott på att det snart skulle bli ett genombrott och att han därför i det längsta väntat med publiceringen. "Han var en klok affärsman", var Högbergs kommentar när han sedan vid ett tillfälle berättade om saken.

*

Att ge sig i kast med att göra ett utförligt referat av Olof Högbergs huvudverk, "Den stora vreden", är nästan omöjligt då detta tusensidiga norrlandsepos är ett myllrande liv av personer och personligheter. Thorsten Johnson påpekade i sin skrift "Stornorrland i litteraturen" det förvånansvärda i att man inte tidigare kommit underfund med det lättsinniga och skenbara i "Den stora vredens historiska förankring. "Ingen anar huru litet som den lede behöver för att förrycka världens ögon", skrev Högberg i företalet till en senare bok, "Utbölingar". Detta påstående kan mycket väl tillämpas på hans förhållande till samtidskritikens benägenhet att framförallt betrakta hans verk som kulturhistoria. Ludvig Nordström gör honom troligen den största rättvisan när han framhåller "Den stora vreden" som en symbolisk historia. Han stod, säger Nordström, i mycket nära kontakt med samtidens problem och hade i likhet med Strindberg mycket bestämda meningar som lades fram i historisk förklädnad. I en essä i "Ord och bild" 1920 var Ludvig Nordström den förste som pekade på idédikten i "Den stora vreden" och därmed beredde han marken för en djupare och riktigare värdering av boken. Det finns mycket av övernaturliga händelser, signerier, skrämt och all djävulens illfundighet i detta verk, men samtidigt är det genomlyst av ett strålande rättfärdighetspatos. Det är svårt att riktigt finna gränserna mellan kristendom och hedendom och utan tvi-

vel har Högberg på ett symboliskt sätt velat framhålla hur de gamla hednagudarna trots all kristen predikan levat kvar i avlägsna landsändar i form av mystiska väsen. Den gråe jägaren som av prästen stämp-lats som den onde själv, men som alltid uppträder som de förtrycktas vän — vem är det, om inte den gamle Oden. Forskarna har betecknat Den gråe jägarn som en fantasiprodukt av Olof Högberg, men för min del är jag inte riktigt säker på den saken. Själv har jag i Ångermanland hört gamla människor, som varken läst "Den stora vreden" eller varit i kontakt med Högberg, berätta om en liknande figur. Hur det än må förhålla sig därmed så behövde Olof Högberg honom som en människornas skyddspatron i kampen mot Norrlands gamla vrede.

Ludvig Nordström har visat på grunddragen i Olof Högbergs verk.

Lugnviksättlingen Mauritz Edström skrev häromåret i DN i den välkända serien om litterära ömvärderingar: "Men det som enligt min mening främst ger "Den stora vreden" dess bestående konstnärliga frikhet och en mycket modern inre struktur som prosadikt, är kraften i Högbergs illmarigt sprutande ironi. Ironin binder organiskt samman den romantiska norrlands-visionen och den starka sociala (man har lust att säga socialistiska) tendensdikten till det oavbrutet rörliga schemat."

*

Under tiden mellan "Den stora vreden" och Högbergs andra stora verk "Från Norrlands sista halvsekel" har författaren genomgått en metamorfos. Den radikalism som genomströmmade "Den stora vreden" har nu svalnat och lämnat plats för en mot förändringar mistrogen bondkonservatism som vänder sig mot både företagare och arbetsgi-

vare. Även "Från Norrlands sista halvsekel" är ett vidlyftigt opus, det omfattar inte mindre än 1.300 sidor och är uppdelat i tre avdelningar: "Fribytare, Baggbölingar och Utbölingar. De tre slag av människor som boktitlarna anger är typiska för var sitt årtionde. Fribytarna hörde hemma på femtiotalet, expansionens stormiga tid då det visserligen går hårdnävät och ibland olagligt till, men det är tilltagset och spännande och har ännu inte blandats upp med så många främmande element. Sextiotalet domineras av Baggbölingarna. Uttrycket kommer från Baggböle sågverk utanför Umeå som ägdes av trävarufirman Dickson från Göteborg. I slutet av sextiotalet upptäcktes det att omfattande trädavverkningar skett på kronan tillhörig skogsmark i lappmarken. Skäliggen misstänkt var firman Dickson, men när saken kom fram för rätta kunde ingenting bevisas och svarenden friade sig med värjemålsed.

Affären väckte emellertid stort uppseende och uppmärksamheten riktades mot trävaruindustrins avig-sidor och för den vilda framfarten på skogsmarkerna och andra oegentligheter från bolagens sida präglades uttrycket baggböleri. I denna bok påtalade Högberg även en annan egenhet hos dåtidens trävaruindustri, nämligen bristen på samarbete mellan bolagen ifråga om flottningen. Våra dagars smidiga flottningsföreningar som skaffar fram virket från avverkingsstället i för olika ägare gemensamma flottleder och sedan vid kusten delar upp det vid olika skiljeställen fanns inte då. Varje bolag forslade ned sitt timmer i flottar utefter älvarna och därvid blev det naturligtvis starka friktioner mellan folk som tillhörde olika bolag.

Hittills hade Högberg gett en tämligen konkret bild av det som skedde med sämre beställt blev det med detta i "Utbölingar". Ordet har två betydelser, framhåller Högberg, dels nybyggare och dels ett barn som tagits av daga och sedan går igen. Om norrländska spökerier handlar också boken och det som spökar är amerikanismen. Den personifieras av en kuriös figur som kallas för Grundeman. Denne uppträder som ledare för flera skojarföretag och bringar hela miljön i gungning. På den figuren har Högberg avlastat hela sin motvilja mot den upplösning av gamla tiders seder som han

(Forts. sid. 21)

Barbarossa, Pierre le Grand och andra pirater

Några avsnitt ur sjöröveriets historia
återgivna av HANS NORLING

År 1835 jagade H. M. S. Curlew med kapten Trotter som befälhavare skonaren Panda under kapten Gilbert på grund i Nazarethsfloden vid Guineas kust. Till yttermera visso infångade Trotter huvudparten av Pandas besättning inklusive kaptenen och levererade dem prydligt till Salem, där Gilbert och sex besättningsmän nackades androm till varnagel.

Gilberts och hans mäns bistra öde utgör slutvinjetten på det västerländska sjöröveriet, en hantering som flitigt och omsorgsfullt sedan tidernas begynnelse bedrivits av — mänt med vilka mått som helst — sällsynt skrupulösa personer. Det gemensamma draget hos dessa personer var att de häftigt och oemotståndligt åtrådde andras ägodelar speciellt när dessa flöt omkring på något av de sju haven och dessutom gödde de gärna hajar och andra havens vidunder med liken efter dem som vågade ha en annan uppfattning i äganderätsfrågorna.

Riktigt slut är väl inte sjöröveriet i världen. Efter vad det berättas händer det då och då att någon snedögd handelsman i kinesiska sjön prövar lyckan i denna hantering där avancan kan bli så stor för att därmed bättra på affärerna. Men som regel är det här fråga om en binäring som dessutom för en ganska tynande tillvaro.

Vill man läsa om tidiga sjörövare går det bra att bläddra ett tag i — Odysseen. Där skildras som bekant många präktiga insatser som de homeriska hjältarna gjorde under sina sjötåg. Det tyder på att hanteringen redan nått en hög grad av utveckling och detta kan bekräftas på andra håll. Sjøröveriet har säkert en historia lika gammal som sjöfarten. Medelhavet härjades av den ena vågen sjörövare efter den andra och värst var det under hundratalet före Kristus då isaurerna härjade med bl. a. kung Mithriades goda minne. De fick då t. o. m. det

Kapten Avery och hans män tar ett av stormoguls skepp. John Avery, alias Henry Every, alias Bridgman, alias "Long Ben" var en av de mest "populära" piraterna under 1600-talet och kallades av en del för "ärkepiraten".

romerska imperiet att knaka i fogarna.

Sjøröveriet i Medelhavet skulle kunna ge anledning till åtskilliga digra volymer, men vi tar ett raskt skutt ett och ett halvt årtusende framåt i tiden. Något av de första åren av 1500-talet uppenbarade sig plötsligt vid en stor, mäktig och välbeväpnad påvlig galliot ett betydligt oansenligare skepp som obekymrat drev ned mot gallioten. Men hade lugn och frid utmärkt det makliga mötet, så förändrades bilden totalt när det lilla fartyget kommit inom räckhåll för änterhakarna och pilarna. Gallioten översvämmades hastigt och lustigt av turbanklädda figurer, som metodiskt och effektivt bröt ned allt påvligt motstånd. Med morisk besättning skickades sedan gallioten iväg med det oansenligare skeppet efter sig. Ytterligare en påvlig galliot som uppenbarade sig

fick därigenom intrycket att vännen tagit en pris. En missuppfattning som var ödesdiger. Efter två timmars effektivt "arbete" kunde det lilla moriska fartyget återvända till Tunis med två väldiga påvliga gallioter som priser.

Ledare för den lyckade operationen var en grek vid namn Arouj, för sitt väldiga rött lysande skägg känd som Barbarossa. Denne och hans broder Kheyr-ed-Din är de stora lysande gestalterna i detta tidevarvs pirathistoria. Den sistnämnde räknas av turkarna som deras störste sjöhjälte. Bröderna Barbarossa hade oftast högkvarter i de s. k. barbareskstaterna och befäste därmed de där verksamma korsarernas rykte som fruktade sjörövare. Detta välorganiserade piratväsende hade redan pågått under några hundra år och fortsatte som bekant ännu långt fram i tiden. Det

bekämpades av Medelhavets kristna makter och av de berömda Johanniterriddarna på Malta med växlande framgång. Mestadels var det emellertid korsarna som drog det längsta strået och betecknanden är att de flesta av korsarnas kapte- ner — reiser — var till islam om- vända kristna, albaner, sardinier, engelsmän, spanjorer m. m.

För Sveriges del kan det i detta sammanhang antecknas som ett ku- riosum att vårt land mellan 1796 och 1802 befann sig i krig med sjö- rövarfursten Jussuf av Tripolis. Det gick ända dithän att svenska flottan begav sig till Medelhavet och bloc- kerade Tripolis under befäl av ami- ral Rudolf Cederström. Sverige var i detta företag allierat med en ame- rikansk flottstyrka som var i Medel- havet med samma ärende. Blocka- den misslyckades men fred slöts så småningom genom Napoleons mel- lankomst. Sjöroveriet med barba- reskstaterna som bas fortsatte ännu några tiotal år och precis tio år efter kapten Gilberts nesliga ändalykt var det lugnt i Medelhavet.

Det finns många sätt att bedöma vikingarna och deras bedrifter, men alldeles orättvis är man väl knap- past om man påstår att åtskilligt av vad de gjorde bra mycket liknade sjöroveri. Visst är i varje fall att våra förfäder utgjorde en lika stor skräck i hela den civiliserade vär- lden som någonsin korsarna. Redan i den mycket lyckade kuppen mot klostret Lindisfarne i Nordeng- land angavs tonen för vikingarnas härjningar. Man försåg sig rikligen av bytet, brände eller raserade allt man hann med, slog ihjäl eller dränkte systrar och bröder i Kristo med en energi som var överväldi- gande, försvann ut över havets vredgade vågor, for hem och berät- tade vid stockelden om sina bedrif- ter. Lindisfarne-episoden inträffade år 793 och det dröjde inte många år därefter som vikingarnas årliga färder sträcktes långt in i Medel- havet. Allt eftersom åren gick blev man djärvare och upprättade allt större flottor och härar. Den vi- kingahär som plötsligt till invånar- nas fasa uppenbarade sig utanför Paris portar uppgick enligt upp- skattning till 50.000 man.

Sjötågen österut passerade genom hela Ryssland och Svarta havet till Konstantinopel där de blonda nord- borna var till mycket besvär för

Herren vare honom nådig... Hiss! Illi- stration av Georg Stoopendahl till Kon- ungens kapare (av M. Gabr. Leijonsköld Oxenstierna). — Den kücke herrn med värjan och handen i sidan är hjälten, kaparen Lars Gathe, en i hela landet livligt uppskattad göteborgare.

den bysantinske kejsaren. Han löste så småningom problemet genom att organisera ett livgarde av nordmän, som effektivt skyddade honom mot

Den mest kända litterära skildringen av sjörovere är väl Stevensons Skattkam- marön med den förskräcklige Long John Silver. Här syns en dramatisk situation ur denna boks första upplaga, som den uppfattats av Wal Paget.

nya vikingaskaror. Det var på den östliga resrutten som vikingarna eller varingarna träffade samman med araberna, ett annat folk som just då befann sig i väldig expan- sion till skräck för kristenheten. "De uppfyllde havet med röda fåg- lar, liksom människans hjärtan med skräck", berättar en arabisk skrift- ställare om vikingarna.

Liksom araberna besatt även vi- kingarna andra egenskaper än dem som konstituerar en god sjörövere. Genom Karl den enfaldiges mellan- komst grundade vikingarna sålunda Normandiet i Frankrike, som snart utvecklades till en av Europas star- kaste statsbildningar och som i ti- dernas fullbordande gjorde den lycka- de erövringen av England. I syd- ligaste Italien grundades vidare kungariket Neapel-Sicilien av vi- kingar och befästa vikingaläger upp- rättades på många håll i Europa och på de brittiska öarna, liksom långt inne i Ryssland. De östfarande vi- kingarna räknas ju också som Ryss- lands egentliga skapare.

Rollen som Östersjöns gissel över- togs sedan vikingarnas kraft sinat av tyskarna och främst av de s. k. Vitaliebröderna. Det var mest öst- och nordtyska junkrar som av en eller annan anledning drivits från sina hemorter av mäktigare män, som rekryterade denna sjörövar- societet. Under långliga tider härja- de de vilt i farvattnen kring Got- land och annorstädes i Östersjön samt i Nordsjön. I detta hav och i den bråkiga kanalen frodades vida- re sjörövere av de mest skilda na- tionalitetskulörer.

Med förbigående av de väldiga pirat- och kaparsammanslutningar som frodades bland de västindiska öarna, buckanjärerna, kustbröderna och världshavspiraterna; med förbi- gående också av den väldige engel- ska sjöhjälten Francis Drake, "el Draque" som spanjorerna med fruk- tan i rösten kallade denne kapar- grossist, skall vi i denna betraktelse till sist bara namnge några av de mera betydande sjörövarna från olika tider och hav.

Där kommer först François l'Olo- nois, med alla rätta given epitetet den förskräcklige. Denne hade som de flesta lyckasökare under denna tid — 1600-talets senare del — efter en ungdom som slav och matros hamnat i Tortuga och kravlade sig där snabbt upp som en betydande

(Forts. sid. 21)

I BAUER-skog

Av Tor Bergner

Under sin studietid vid Konstakademien i Stockholm tog John Bauer intryck av 1890-talets romantik — Richard Bergh, Carl Larsson m. fl. — förstärkta av Viktor Rydbergs hembygd. Sedermera illustrerade John Bauer Viktor Rydbergs "Gudasaga".

Ett par studieår i Italien lärde honom att uppskatta ungrenässansens konst. År 1907 utgavs julfboken "Bland tomtar och troll" för första gången med John Bauers illustrationer. Dessa väckte stort intresse inom konstkretsar för sin idialitet, linjerenhet och förfinade colorit. Åren 1912—13 förmärktes en stegring i Bauers konst och han jämfördes med de förnämsta engelska tecknarna.

John Bauer var en mångsidig begåvning. Han gjorde förnämliga träsnitt, som grafiker utgav han en samling blad "Troll" 1915. Även som skulptör gjorde han sig känd "Modersglädje", "Troll" m. fl.

Odd Fellowlogen i Nyköping är lycklig ägare till en al frescomålning "S:t Martin och tiggaren" och givetvis är John Bauer representerad i våra större museer.

John Bauer var bosatt i Stockholm men om somrarna vistades han vid sjön Bunn intill Gränna, där han i de trolska skogarna fick riklig näring för sin fantasi. Tyvärr rycktes denne begåvade konstnär bort, endast trettiosex år gammal, genom den tragiska olyckshändelsen 1918, när ångfartyget Per Brahe gick till Vätterns botten.

Men skogarna kring Bunn viskar än i dag om en försynt besökare med den allra finaste skärpa i sin blick, som fick sin själ berikad, till andra människors glädje, i deras hägn.

I Röttle by hade sommargästerna börjat på att bryta upp för sommaren. Tornsvalan hade för någon vecka sedan lämnat sin boplatz under tegelpannan för att dra söderut på långfärd. Rönnbärens klarar lys-te som korall i höstmarkerna och Vättern fradgades nu mer våldsamt än någonsin av nordans hårda tag.

På min vindskupa som av oljelampan lyste brandgult genom det lilla fönstret gavs också tecken på höst. Sommarflugan satt loj i snedtakets spontbräder och spindeln, min gode vän, såg ut att ha spunnit färdigt sina vackert mönstrade nät för den här säsongen. Han behövde inte längre vara förtörnad på sommarflugan som så många gånger tidigare hade sargat maskorna i den vackra väven. Dom såg med andra

ord ut att ha slutit fred; nog med trubbel för den här sommaren.

Utanför i skymningen spelade någon enstaka syrsa sina sista stackaton. Igelkotten var snustrande och för ovanlighetens skull förargad över att inte gårdens folk hade samma omtanke beträffande rågade mjölkfat så här om hösten som under högsommaren, när det satt en massa främmande i bersån och värdfolket braverade över hur pass tam han var. Men försynt och reserverad som igelkotten är, så satte han sig för att prata med ugglan. Ugglan, den sköna mystikens fågel. Gulvit flimrade hon förbi mitt fönster medan nunnorna satt tungt mot rutan. Deras ögon gnistrade som rubiner. Allt var så tyst och stilla

och alla varelser i tystnaden och stillheten ville ta mig tillbaka till sagoskogen vid Bunn. Till tomtarna och trollen. Till sagotjärnen, skogens svartblänkande öga, som storgranarna slår sin vakt omkring.

Jag stannar och lyssnar. Grodorna som kväker börjar viska och gammeluven vid bergknallen slutar upp med sitt "uhu". Inifrån skogen hörs det ett svagt knäppande. Alla vet vad det innebär. Tyst väntar de honom, skogens konung. Han brukar alltid komma fram vid storgranen för att dricka. Men inte i kväll. Nej, han lägger sig mjukt ned i ljungen och låter en liten skir varelse stiga ner från sin rygg. "Nattögat räven" hoppar mjukt upp på vindfället och kisar för en gångs

skull förvånad mot den lilla ljusvarelse, när hon sträcker handen mot haren, nattens tysta vandrare, och ber honom komma närmare för att kunna viska något i hans långa öra.

Men med ens lyser det eld inåt skogen. Grönblått lysande eldkulor, två par och det snövrar och flinar. De båda storstenarna reser sig, trycker sig tätt intill varandra och vaggar fram och åter. Nattvinden viskar i granarna, att trollen kommer.

Omkring stubbar och träd smyger dom försiktigt mot sagovarelse. Mossan hänger efter dem som benlindor och kring deras huvuden svärmar miljontals insekter, som fladdermössen singlar efter. Dom fnyser och småbullrar inför ljusvarelse, nyper i varandra och stöter med sina knölpåkar i marken, så att grävlingen som försovit sig får brått att lämna grytet. Båda två sträcker dom sina långa håriga fingrar mot sagovarelse för att ta i den och begrunda den, men i det samma ropar tuppen kuckeliku från Bunnströmsgårdarna och älvorna från mossen slår skyndsamt ring kring ljusvarelse med sina skira krinoliner. Solen sticker opp och slår eld i trädkropparna och i rädslan för den kommande dagen krummar trollen ihop sig till storstenar igen.

Älgen drar sig neråt morgonhavren. Uven har redan lurat till så att haren kan ta vägen hem, rakt över bergknallen, utan att bli antastad. Räven stryker neråt hönhustrakten, där han möter grävlingen på hemväg och som vanligt så slänger dom glåpord efter varandra. — — —

Jag vände åter till Röttle och hem till "mitt". Från Ravelsmarks höjder ser jag Vättern, lugn och blankspeglande en brinnande hösthimmel. Som ett svagt töcken ser jag "jättetorvan" Visingsö med några gnistrande ljuspunkter från människotjäll.

Medan sagoskogen sover möter människorna en ny dag med allt vad denna innehåller av fantasilöshet och kalla fakta. Jag tänker på en liten kartong som jag äger och dess innehåll; en tilltussad teddybjörn och några flitigt blåddrade böcker: "Bland tomtar och troll", illustrerade av John Bauer. Hur förnämligt har icke denne konstnär visat vägen till fantasiens så trolska och jungfrueliga värld och skönt berikad blir denna, när man vandrar i hans sagoskogar vid Bunn.

MED KLOSTERBODA SKOLA PÅ SKANSEN

När skolbarnen från Klosterboda kommer till Skansen med spårvagn nr 7 dallrar luften av värme, trots att sommarlovet är på upphällning; svarta tavlans vaksamma öga, bänkarnas rader, den sedvanliga smällen i dörren efter Fröken strax före läxförhöret — allt är så nära men ändå så långt borta. Skolresan till Stockholm blir en fin avslutning på sommarlovet.

— Sen kan då gärna regna, säger en av pojkarna. En med en tjock hårväxt och nyinköpt fotbollströja med uppkavlade ärmar. Man spelar pojkfotboll också i Klosterboda och vi stockholmare med våra tre allsvenska lag ska inte känna oss så tvärsäkra. Det finns läderkulegrabbar på tillväxt ute i bygderna med. Men kanske en vacker dag är den här pojken ett fint nyförvärv i AIK eller Djurgården... Stockholm drar på många olika sätt. Nu är det i alla fall Skansen, som är målet. Och vädret är fint. Exakt räknat riktas just nu 32 par förväntansfulla ögon mot ingången, där ballongförsäljare av främmande hudfärg med livliga armrörelser pocka på uppmärksamhet. — Ja, sen kan det gärna regna! Nu är man i Stockholm, på Skansen, och solen lyser över skolbarn, ballongförsäljare och övrigt folk. Livliga människor med hastiga rörelser, snabba i ord och åthävor; utlänningar verkar det vara gott om. Sânt livligt folk ser man sällan hemma. Där håller man helst armarna stilla, ofta händerna i byxfickorna, och talet flyter inte så förfärligt fort. Här verkar allting hårt uppskruvat. Det har man märkt mycket av redan på den lilla stump av huvudstaden som avverkats, från centralen och hit.

— Det blir bra bara vi kommer in, säger Fröken och inspekterar sin lilla trupp. Hon är inte själv så hemma i storstaden, men har obegränsat förtroende. Det märks. Man följer lydigt i hennes spår och av konversationen att döma tycks hon heller inte tillhöra den despotiska typen. Man utbyter tankar om det bästa sättet att göra stockholmsbesöket så givande som möjligt. Ett tankeutbyte där de "styrda", dvs. barnen, också får sina synpunkter beaktade. Avsaknad av hårknut i nacken, en aning rött på läpparna, ger ett visst intryck av pedagogisk frigjordhet. En yttre fasad som så vitt vi kan bedöma är avbalanserad med klokhet och omtanke i den inre människans sätt att vara. Säkerligen mår det uppväxande släktet bra av att ha en sådan ledsagarinna.

*

Snart ska vaktmästaren öppna grindarna och det stora äventyret

Äventyrens spärr öppnas...

börjar. Men redan här, i väntan på startsignalen, är åtskilligt att se på. Fröken ger inte marschorder förrän hon är säker på att allt är väl hos sina underlydande och att man är enig om hur dagens upplevelser ska avnjutas. Ja, redan här i ingången till äventyret finns åtskilligt att se. Det finns också människor, som unnar sig en smula lugn mitt i strömvirveln. En man, som verkar vara nära släkt med "Biffen" sitter med händerna knäppta över sin väldiga mage och tittar in i en trädkrona som om han sökte efter något. Men Klosterbodafolket, som heller inte är så borta i att titta i trädkronor, kan då inte se något märkvärdigt just i den han tittar. En vuxen person, med insikter i socialmedicinska spørsmål, kunde möjligen gissa, att mannen ifråga funderar över folksjukdomen fetman... En gumma på soffan bredvid har många paket, en korg och en hund med alldeles för långa öron, öron som nästan släpar i sanden medan han tittar envist på korgen, som tydligen döljer något ätbart för hans blickar, men av allt att döma så mycket mera förnimbart för ett väl utvecklat luktsinne...

*

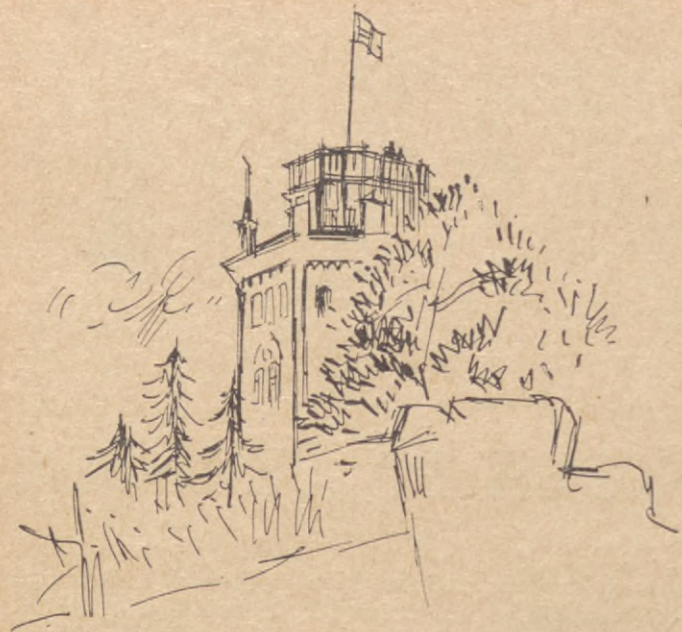
Så öppnas äventyrens spärr och de sexton med Fröken i spetsen ger sig iväg. Spänningen släpper allteftersom man börjar läppja på sevärdheterna. Vår tecknare, som ska berätta mest i det här referatet med sitt ritstift, följer den tappra skaran i spåren på upptäcktsfärden.

— Var är björnarna? är en fråga, som ställs av tre flickor samtidigt, och visst ska denna aktningvärda grupp i djurvärlden beskådas, men Fröken lyckas på den här punkten

(Forts. sid. 22)

Leän Snsen

När man kommer till Stockholm måste man gå igenom — det är nu en gång en alldeles självklar sak. Och så gick vi vidare med en skara levnadsfriska skolbarn. För strövtåget redo visas i skildring. Elsie-Britt Stenqvists rikhaltiga skörd av teckningar visas här i utvalda exemplar, men vi kan försäkra, att hon hann med åtskilligt.

Bredablicks utsiktstorn i sommargrönskan.

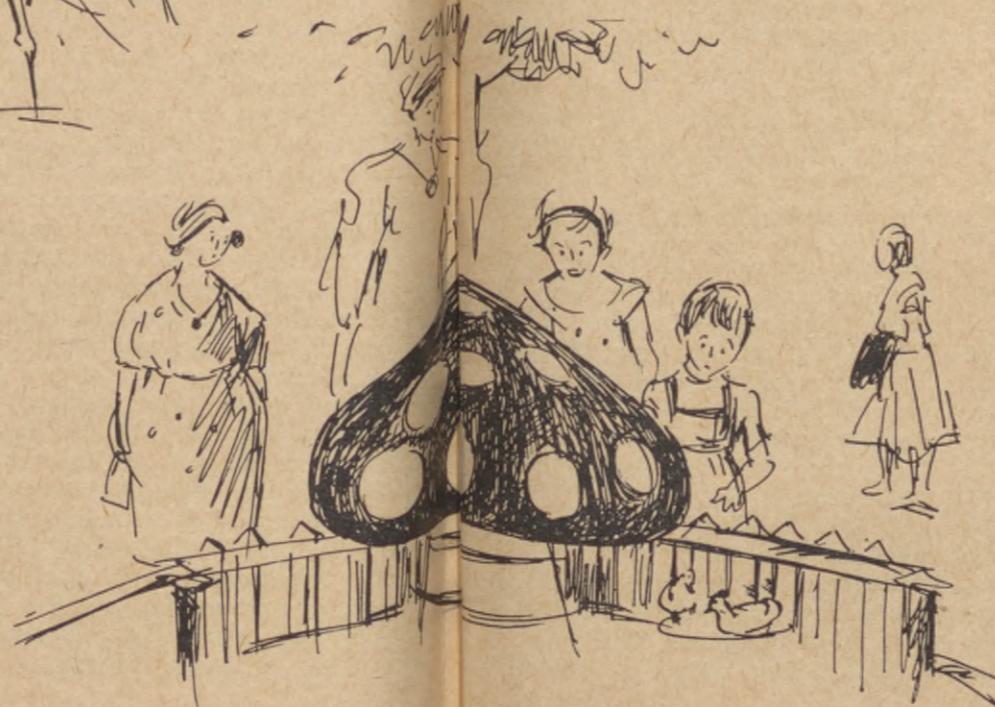
Dam, värd sin vikt i guld, väntar på att Skansens spelmän ska börja.

Storkar med publikvana uppskattar all uppmärksamhet.

Flicka, som hört talas om storkarnas medverkan i mänskliga relationer, beundrar de sköna fåglarna och till höger publikstockning kring jätte-svamp på Lill-Skansen.

Det finns gott om stugor, som inte precis tillhör dagens "Välfärdssamhälle" men kan vara roliga att titta på ändå. Det är Älvrosgården från Härjedalen, Älvros socken.

Engelsman med vetenskapliga ambitioner tyder runor på en runsten från Uppland. Årtalen 1025—1050 ha vi med vår ringa kunskap uppfattat.

ORDET ÄR FRITT...

Då och då ser man i kulturspalterna skilda uttryck för missnöje över den tama idédebatten. Det är ingen fart och inspiration i de litterära alster, som produceras. Idétorkan är markant och kanske man kan tillägga — även permanent. De äldre — experterna — skaka bekymrade på sina huvuden. För naturligtvis är det här, som på så många andra områden, ungdomen som sviker de förhoppningar man ställt. Och för att hålla oss till det bräckliga skal som är tankarnas fysiska boning — huvudet — så tycker man nog många gånger att de yttre preludierna, det yviga håret och den lika ohämmade skäggväxten hos de yngre poeterna, inte alls står i proportion till visdomen i hittills redovisade manuskript. Det har också från kritikerhåll framhållits, att motivval och tankeinnehåll inte ger så rika löften om litterär återväxt hos den nyaste författargenerationen. Dessa bristsjukdomar kan inte uppvägas av formell elegans i uttryckssättet hos många av våra unga. Det skulle emellertid vara orättvist, att bara envist rikta bannstrålen mot ungdomens experimentverkstäder. Även de äldre kollegerna lider av ökenklimatet. Men de har ju bl. a. memoarskrivandet att fördriva tiden med i väntan på friskare vindar i slaka diktarsegel.

*

Man kan trösta sig på litterärt håll med att det finns liknande svårigheter hos de mera hårdföra kusinerna — idégivarna på det partipolitiska planet. I tidskriften Tiden skriver Kaj Björk om idétorkan inom de politiska partierna, granskar deras inre liv — i synnerhet partikongressernas roll som inspiratorer för en friskare politisk debatt. Han konstaterar, att det inom svenska politiska partier finns en fruktan för insyn utifrån. Motståndspressen inbjuds inte till kon-

gresserna i likhet med vad som är kutym i åtskilliga andra länder. Detta hämmar ett bredare intresse för politiska frågor. Denna ovilja mot insyn har djupa psykologiska rötter. Det finns i svenskt politiskt liv en fruktan för att demonstrera oenighet. Partiet är enigt och ingen skall våga påstå något annat.

Att gå i närkamp med herr Sköld i finansfrågor kräver grundliga förberedelser.

Som exempel på utebliven debatt, där man har anspråk på att vänta sig en sådan, nämner redaktör Björk bl. a. 1948 års socialdemokratiska partikongress, som ägde rum i en tid av högsta politiska spänning. Ernst Wigforss höll ett anförande om den ekonomiska politiken, som inte följdes av någon som helst diskussion. Redaktör Björk sammanfattar i slutorden till sin artikel, att det är önskvärt att de aktiva politiska människorna så mycket som möjligt kommunicerar med de politiska ledarna och framför sina önskningsfrågor till dem. Kommunikationsledarna mellan folket och dess politiska ledare behöver muddras

upp och tas i bruk. Åderförkalkning är farligt även för det politiska blodomloppet.

*

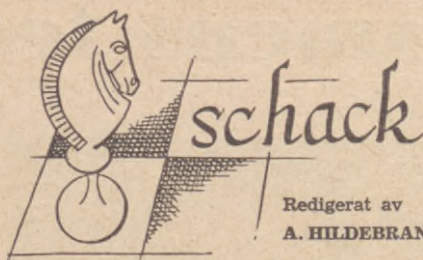
Låt oss nu lämna det partipolitiska planet och försöka analysera några tankegångar, som avspeglas i ovanstående, ur mera neutral synvinkel. Först något om pressen och kongresser i allmänhet. Det gäller ju i stort sett för alla sammanslutningar att man håller kongresser av riksomfattande karaktär. Man skickar ut pressinformationer, färdiglagade referat med ståndpunkter, önskemål och principiella uttalanden i lagstiftningsfrågor, vädjanden till statsmakterna osv. Detta nyhetsmaterial av standardtyp är ofta inte så lockande ur journalistisk synpunkt. Pressen inbjuds till öppnandet för att åhöra hälsningsanföranden och inledande föredrag. Sedan försvinner pressmännen — även om de inte är helt portförbjudna — och kongressen kan arbeta internt, fri från insyn utifrån. När man sedan sitter och granskar ett kongressprotokoll, finner man kanske godbitar här och var som tidningsmännen skulle kunnat gjort åtskilligt läsvärt av — långt mera användbart än det speciella pressmaterial som tidigare berörts. Man måste räkna med att folk i gemen är ganska trötta av välsvarvade uttalanden och gärna vill ha livfullare skildringar än de smulor, som nu faller från kongressborden. Det är väl orimligt att tänka sig, att journalisterna skall ha tid att vara närvarande hela tiden — kongresserna pågår ju ofta en hel vecka. Här skulle man kunna tänka sig "speciella pådrag" för pressen, när det verkligen händer något på kongressen. Detta ställer stora krav på arrangörerna, men pressreferaten skulle vinna mycket i livfullhet och våra stora folkmöten skulle få en publicitet långt utöver de ofta ster-

rika kongresskommunikéerna. Till frågan om personstrider och inre meningsmotsättningar, frågor som skulle kunna skada en organisation genom att föras till offentlighetens kännedom av en "ohämmad journalistik", bör understrykas, att sådant brännbart material väl i regel behandlas inför mindre forum än kongressen, vanligen förbundsstyrelsen. Någon större fara att sådana hemligheter avslöjas via öppna kongressförhandlingar torde väl knappast existera i vårt numera väl disciplinerade organisationsliv. Alltså: fram för friskare och mera livfulla kongressreferat inom alla organisationer — även de politiska! Så till frågan om uteblivna debatter. Är det inte ganska naturligt att det blir tyst i församlingen ex. efter ett anförande om den ekonomiska politiken av Ernst Wigforss! Våra stora folkledare förbereda vanligen sina anföranden väl med siffror och statistik, ja ofta med stora sociologiska undersökningar som bakgrund. Att kliva upp i talarstolen omedelbart efter en sådan salva kräver mycket av ett kongressombud av den vanliga genomsnittet — expertisen inom gruppen har väl talaren ofta rådgjort med föreinnan han för synpunkterna till torgs. Inte behöver man väl i dagens situation utgå från att en allmän tystnad efter ett liknande anförande av Per Edvin Sköld skulle betyda, att intresse och meningsmotsättningar skulle saknas? Många gör sina iakttagelser under ett föredrag, även om man inte omedelbart redovisar intrycken offentligt i talarstolen. Kanske är också den attityden ett tecken på mera mogen demokrati än en hetsig debatt stödd på illa genomtänkta synpunkter? Det finns även vid kongresser och möten en "osynlig" debatt. En debatt som inte märks så mycket utåt men som pågår vid middagsbord, på hotellrum, vid nattliga promenader efter förhandlingarnas slut osv.

Trots dessa reservationer vill man dock livligt instämma i kravet på en mera "högljud" debatt, som ger eko i kongressalarna och i tidningsspalterna. På anslagstavlan på en vägg i Socialinstitutet i Stockholm stod en gång att läsa i kungörelsen av ett diskussionsmöte, som annonserades: "Sitt inte och tig!" Den uppmaningen vill man föra vidare till kongressombud av olika kulörer och tänkesätt.

S. H.

Redigerat av
A. HILDEBRAND

EN FRAMFUSIG G-BONDE

Två nya landslagsspelare korades vid årets SM-tävling i Södertälje. Det var norrlänningen Harry Ahman från Boden och Gunnar Lundh, Gävle, som vann de två mästarlagsslaggrupperna. Bägge två är rutinerade "matträvar" och var favoriter i sina grupper — ett förtroende som de alltså inte svek.

För att illustrera de nya landslagsspelarnas styrka återger vi ett parti av G. Lundh från denna tävling.

FRANSKT PARTI

Vit: G. Lundh, Gävle.

Svart: K. E. Gannholm, Gotland.

1. e2—e4	e7—e6
2. d2—d4	d7—d5
3. Sb1—c3	Lf8—b4
4. e4—e5	c7—c5
5. a2—a3	Lb4×c3

Fortsättningen 5. —, La5 är sämre för 6. b4! c×b4. 7. Sb5, b×a3†. 8. c3 och svart kan ej hindra den vita löparen att komma till nyckelfältet a3.

6. b2×c3	Sg8—e7
7. Sg1—f3	0—0 (?)

Detta naturliga drag tycks utgöra den första spiken i svarts likkista. Teorin rekommenderar här 7. —, Dc7 eller ännu starkare 7. —, Da5. Efter textfortsättningen tycks vit på ett forcerat sätt komma till angrepp.

8. Lf1—d3	f7—f5

På 8. —, c4 följer 9. L×h7†, K×h7. 10. Sg5†, Kg6. 11. Dg4, f5. 12. Dg3 och vit vinner på avdragsschacken.

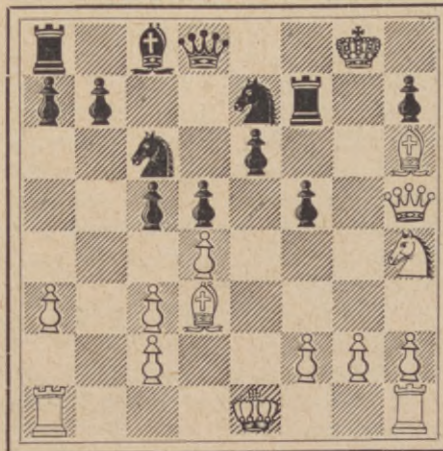
9. e5×f6	e.p.	g7×f6

Svart drar sig för att slå 9. —, T×f6 för 10. Lg5! och föredrar att i stället förstöra sin kungsställning.

10. Sf3—h4!	f6—f5
11. Lc1—h6	Tf8—f7
12. Dd1—h5	Sb8—c6

Skulle svart försöka med 12. —, c4 så spelar vit ändå 13. g4! och öppnar den mördande g-linjen.

DIAGRAM

13. g2—g4! f5—f4

Försöker undvika g-linjens öppnande.

14. g4—g5 Lc8—d7

15. g5—g6! h7×g6

16. Ld3×g6 Tf7—f6

17. Lg6—f7! uppgivet.

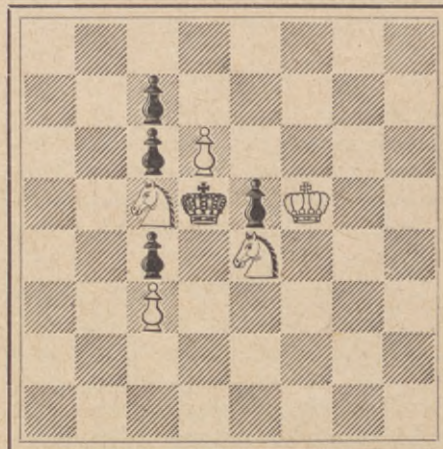
Svart kan inte parera den hotande tredragsmatten. T. ex. 17. —, T×f7. 18. Tg1†, Kh8. 19. Lg7†, Kg8. 20. Dh8 matt.

Ett synnerligen lärorikt miniatyrparti, där det vid första påseendet "minimala" inexaktheten i svarts 7:e drag vållar katastrofen.

PROBLEM

Av R. Zangger, Tyskland

"Deutsche Schachzeitung 1902"

Matt i 3 drag

Ovanstående tredragare är trots sin enkelhet en liten pärla. Man kan lugnt säga, att dylika problem inte komponeras utan "hittas", och som tur är finns det många sådana "fynd" i problemkonstens skattkammare. När ni löst uppgiften kan ni kolla den med nedanstående lösning.

1. Kf6! Till synes meningslöst, men vit behöver ett tempo. c×d6. 2. Ke7, d×c5. Nu hänger den överlevande springaren "fritt i luften". Han räddar sig dock genom att flytta till f6 och se — har inte den svarta kungen samtidigt blivit matt!!

En dyrbar gåva

Den högste ämbetsmannen i häradet firade sin födelsedag. En av hans underordnade hade, för att vinna ämbetsmannens bevägenhet, beslutat förära denne en dyrbar födelsedagspresent. Efter att ha tagit reda på att ämbetsmannen var född i musens tecken uppdrog han åt en guldsmed att gjuta en guldmus i naturlig storlek.

Ämbetsmannen blev mycket glad åt gåvan och utlöt sig över sin underordnades klokhets och duglighet. Men sedan förde han honom åsido och anförtrodde honom i hemlighet:

— Jag är full av tacksamhet för din gåva. Men vet du av att också min hustru snart fyller år? Glöm inte att hon är ett år yngre än mig och att hon är född under kons tecken!

I motorismens tecken...

Den sommar som nu är ett minne blott var som bekant verkligen en sommar. Vi bestämde oss för att den skulle gå i motorismens tecken. Vi fick hem de båda mopederna en lördag. De var fantastiskt billiga, ja, visserligen var de använda båda två och tillhörande äldre årgångar, men vi upphörde inte att förvåna oss över att man kunde komma över tvenne motorfordon för så få slantar och dessutom kunde man ju åka en sex-sju mil på en enda liter bensin. Det hela var rent ut sagt enastående. Och nu slapp vi anlita tåg och bussar och sådant och vi behövde inte passa tider utan vi kunde fara och flacka precis som vi ville. Att vi inte kommit på denna briljanta idé tidigare!

Invigningen av fordonen skedde en söndag. Det var strålande vackert väder med glittrande sol och hög, blå himmel och sköna, svalkande vindar. Men det var i alla fall bäst att klä sej ordentligt, tyckte damen, och vi klev ut i solgasset iklädda skinnjackor, vilket är en speciellt motorisk vana. Vi började svettas men bara vi kom igång skulle det kännas bättre. Vi låste upp våra fordon, vred om bensinkranen och grejade och ordnade, precis som vi blivit lärda av försäljaren. Och vi tyckte synd om de stackars grannarna som satt där i sina vilstolar på balkongerna och solade sej och som inte kom någon vart.

— Nu far vi, sa damen.

*

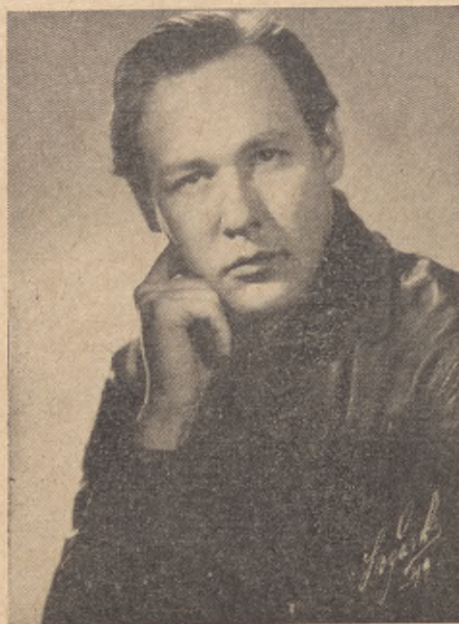
Vi for. Det puttrade så behagligt i utförsbacken, vi drog in den friska, härliga sommarluften och log mot hela världen. Detta var det verkliga... Nu skulle vi uppleva våra omgivningar från mopedetsitsen, stycke efter stycke och söndag efter söndag... Och det skulle bli en billig sommar.

I första uppförsbacken hörde jag att damen sa något men jag kunde inte uppfatta orden.

— Va? ropade jag.

Damen nickade och talade. Det var säkert något angeläget hon hade att säga och jag körde upp vid hennes sida och ropade:

— Jag hör inte... stanna där så får jag höra!

Författaren Sven O. Bergkvist som har ögonen på aktuella samhällsföreteelser, har praktiserat den nya flugan — att åka moped. Sina erfarenheter redovisar han här.

Och jag stannade. Efter en stund stannade också damen och tittade på mej lite förvånat. Jag trampade bort till henne och frågade:

— Va var det du sa?

— Jag sa att det här var en riktigt fin idé, sa hon lite generat. Och så tyckte jag att den där kullen där-borta var så vacker...

Jag tittade efter.

— Ja, det var den verkligen, sa jag. Men nu får vi fortsätta.

*

Vi fortsatte. Vi njöt av utsikten. Och av motorernas behagliga surrande. Och av den ljuvliga grönskan och av solskenet och av de svalkande vindarna. Att vara motorfarare, det var i alla fall bland det skönste som fanns på denna snurrande planet. Damen påpekade ett och annat och pekade på en del saker, jag varken hörde vad hon påpekade eller såg riktigt vad hon pekade på, men jag nickade glatt instämmande.

— Det har du rätt i! ropade jag ibland.

En gång stannade hon.

— Menar du det? frågade hon lite besviket.

— Va då? sa jag.

— Att det varit bättre om vi suttit hemma på balkongen, sa hon.

— Nä, naturligtvis inte, sa jag.

— Ja, men du sa ju det, sa hon.

— Då måste jag ha missuppfattat dej, sa jag. Du förstår väl, lilla du, att man inte kan höra allt när motorerna dundrar på det här viset...

— Vi fortsätter, sa damen. Jag ska inte säga ett ord mer, fortsatte hon lite trumpet. Men du förstår ju att man vill prata lite grann när det är så här skönt och vackert.

— Ja, sa jag. Du har fullständigt rätt. Men vi kan ju inte rå för att motorerna slarvar som, som...

*

Vi fortsatte. Det här var verkligen ljuvligt. Här satt man på en cykel upp och ner, hit och dit, utefter vackra, slingrande vägar och man behövde inte trampa... man kunde bara sitta stilla och njuta. Jag åkte först ty mannen är den som ska vara den ledande. Plötsligt tittade jag mej bakåt och upptäckte till min förskräckelse att damen inte längre hängde med. Jag vände om och hittade henne i en uppförsbacke.

— Du är också en kavaljer som sticker ifrån mej på det där viset, sa damen lite anklagande.

— Men... varför kom du inte efter? undrade jag förvånat.

— Den stannade, svarade damen kort och gott och gav sin moped ett halvt om halvt förintande ögonkast.

Å, sa jag och parkerade och hoppade av och gick fram till damens fordon. Det är du som inte kan sköta den, sa jag. Vänta få se...

Jag tog ifrån henne cykeln, satte mej på och försökte. Men motorn bara nynnade överlägset utan att förflytta åkdonet.

— Det här begriper jag inte, sa jag.

— Vi kanske borde ha stannat hemma i alla fall och solat oss, sa damen.

— Å, sa jag.

— Det kanske är den där knallhatten det är fel på? sa damen initerat. Du vet, det brukar vara så... det har jag hört när andra motorer har stannat.

— Knallhatten? sa jag. Vilken

sabla knallhatt? Du menar kanske tändstiftet? frågade jag lite överlägset.

— Tändhatten, rättade damen.

— Prata inte nu, sa jag. Tändstift heter det och därmed jämt, sa jag och svetten rann ymigt utefter ryggraden och droppade från näsan.

— Vi borde nog ha stannat hemma och solat oss som dom andra, sa damen.

— Solat? sa jag och kisade upp mot den brinnande solen.

*

Jag försökte och försökte. Men motorn sa stopp med ett morrande, överlägset ljud.

— Vi får försöka ta oss fram till en bensinstation, sa jag. Där fixar dom det här lilla felet.

Vi ledde cyklarna backe upp och backe ner under tystnad och så småningom var vi framme vid en bensinmack. Mycket riktigt — det var tändstiftet som hade sotat igen. Det var en lätt match att ordna och föreståndaren gjorde det på några sekunder. Sedan visade han oss hur vi skulle förfara om saken upprepades, det var bara att skruva därifrån tändstiftet och putsa bort den svarta tråden och blåsa bort sotet.

— Det är ingen sak, sa föreståndaren.

— Nää, sa jag.

Och vi fortsatte vår färd genom den ljuvligaste av trakter och i det härligaste sommarväder och vi log mot varann och mot världen.

*

Tills plötsligt mitt motorfordon stannade med ett ryck.

— Vänta! skrek jag och damen stannade och vi ställde oss båda att fundera.

— Ska det hålla på så här då vill jag vända, sa damen. Nu är det den där knallhatten som krånglar igen och det förstör ju hela nöjet.

— Tändstiftet, ändrade jag.

— Tändhatten, sa damen. Det har jag hört, envisades hon.

Jag svarade inte utan mixtrade bort tändstiftet och putsade och blåste och pustade och flåsade. Äntligen var det klart och jag skruvade tillbaka stiftet, satte mej på och försökte — men nix!

— Jag tror hela hjulet sitter fast, sa jag.

— Det har varit bättre om vi stannat hemma och solat oss, sa damen.

— Sola? sa jag och svettades och

ryckte av skinnjackan och slängde den åt sidan.

— Det har varit bättre om vi aldrig skaffat dom här mopederna, sa damen. Jag förstod nästan hela tiden att det skulle bli så här.

— Varför sa du det inte då? undrade jag och började skjuta mopedmen men det ena hjulet satt ohjälpligt fast. Du får försöka hålla upp mitt bakhjul, sa jag. Då går det lättare. Och snart är vi nog framme vid en bensinstation och då...

— Hur ska jag orka det? sa damen. Jag måste ju skjuta min cykel också...

— Nu får vi försöka ta den här saken lugnt, sa jag och pustade och drog och förflyttade mej den ena metern efter den andra.

— O, om vi aldrig köpt dom här sabla manickerna, sa damen. Då har vi kunnat sitta på balkongen och solat oss och dricka kaffe och ha det skönt nu...

— Tyst, sa jag lugnande. Den här saken sköter jag.

*

Äntligen var vi framme vid en ny bensinmack och båda skummade vi av svett. En man provade mitt fordon men plötsligt skakade han på huvudet.

— Den har skurit ihop, sa han.

— Jaså, sa jag. Då kanske ni ville fixa den saken.

Då tittade han på mej förvånat och lite argt som om han trodde att jag stod och drev med honom.

— Det kan vi inte här, sa han kort. Förresten... frågan är om det lönar sej. Det kan gå på en hundrafemti spänn och...

Jag såg hur damen bleknade och kände själv att jag gjorde samma lunda.

— Ni kan lämna cykeln här ska jag se till att den kommer till en verkstad, sa mannen vänligt. Om ni vill, alltså.

Vi lämnade båda. Vi tog bussen hem. Cykeln kom tillbaka om en vecka — följd av en räkning på 130. Samma dag satte jag in annonsen. Båda fick sina köpare, eftersom priserna var så billiga. En och samma person inhandlade båda två.

— Vi har gjort ett fynd i dag, sa mannen till sin hustru när de gick.

— Vi förlorade i alla fall inte mer än en hundralapp på historien, sa jag nästa söndag när vi satt och solade oss på vår balkong. Det är inte mycket... en del förlorar tu-

PRESSEN SKRIVER

(Forts. fr. sid. 5)

orkar den med patienternas psykologiska omvårdnad.

Men när man ser på den demokratiska utvecklingen i stort så kan man konstatera att vi fått en ny mänsklig rättighet, "rätten till hälsa", som emellertid begränsas av det allmännas förmåga och villighet att bekosta utgifterna för dess förverkligande, säger professor Kinberg.

De gifta kvinnornas fritid

tycks vara nära nog obefintlig om man får tro en undersökning, utförd av SIFO/Svenska institutet för opinionsundersökningar. Sätter man detta i relation till ökad piller- och pulverkonsumtion mot allehanda krämpor kanske man kommer fram till intressanta medicinska rön. Näväl, låt oss hålla oss till den nu publicerade undersökningen — tablett- och pulverutredningen kanske kommer senare. I *Dagens Nyheter* hitta vi följande tabell över intervjuerna. Det är ett stort antal fruar mellan 18—55 år som utfrågats.

De intervjuade fruarna fick först försöka ange när och hur länge de var fria från arbetet, vare sig det gällde hemmet eller annan arbetsplats. Fritidsstudier, förströrelseläsning, handarbete för eget nöje, bio och teater liksom besök hos hårfrisörska, tandläkare och läkare m. m. betraktades vid intervjuandet som egna intressen.

Den här tabellen visar i procent hur mycket tid de intervjuade fruarna ansåg sig ha över sedan allt arbete avklarats:

Gifta kvinnor

Ingen tid för egna intressen	38
15—45 minuter	3
45 min.—1 tim. 15 min.	8
1 tim. 15 min.—1 tim. 45 min.	5
1 " 45 " —2 " 15 "	9
2 " 15 " —2 " 45 "	3
2 " 45 " —3 " 15 "	5
3 " 15 " —4 " 15 "	7
4 " 15 " —5 " 15 "	4
5 " 15 " —7 " 15 "	4
7 " 15 " eller mer	3
Minns inte säkert	11
	100

Av tabellen kan man räkna ut att den gifta svenska kvinnan i genomsnitt har 1 timme och 45 minuter fritid per dag, söndagarna inräknat.

Resor, kurser, bio, teater, dans och lite andra nöjen står bl. a. på de fritidslösa fruarnas önskelista. Kurser av olika slag är det vanligaste önskemålet.

sentals kronor på affärer, sa jag uppmuntrande.

— Ingenting är så härligt som att sitta så här och sola sej, sa damen och sträckte ut sej i det dallrande solskenet. Säj, vill du gå in och sätta på kaffe?

PESTKULOR och ÅDERSNÄPPOR

i unikt hemmuseum

Rektorn vid Akademiska sjukhusets sköterskeskola i Uppsala, fröken Elisabet Dillner, är sedan många år tillbaka samlare av ådersnäppor, kopphorn, läkarböcker, ja, allt som hör samman med gamla tiders sjukvård. Nu förfogar hon över en samling, som säkerligen är den största privata i landet på detta område.

— Redan för många år sedan satte jag igång med detta insamlingsarbete, berättar rektor Dillner. Det var också i grevens tid jag började, ty under de senaste årtiondena har man gått hårt åt det som har med gamla tider att göra. Vindsröjningarna under kriget drog med sig ett otal värdefulla ting. Mina semesterresor ger mig dock fortfarande ett och annat till mina samlingar, och jag är glad så länge jag kan berika mitt hemmuseum med något nytt och originellt.

Många lustiga ting finns i dessa samlingar. Här finns ådersnäppor av skiftande modeller, dyrbart utrustade för rika, hemmagjorda och klumpiga för de fattiga. Men syftet med dem var detsamma: det elaka blodet måste bort för att hälsan skulle återvända. Enligt gammal uppfattning gällde det att hålla kroppens fyra vätskor i balans. Blev det överskott av t. ex. "ont slem", gällde det att ordna med dränering eller "fontanell". Rektor Dillner visar en grov nål som man stack in i axeln. Genom såret drog man en linneremsa, som fick sitta kvar så länge man ville ha såret öppet. Den varbildning som uppstod trodde man var fullt naturlig; det var det onda slemmet som rann bort och därmed sjukdomen. Många människor gick med dylika "öppna källor" på benen i årtal i avsikt att hålla örsprång och tandvärk på avstånd. En fontanell på benet ordnade man med hjälp av en gul ärta, som stoppades in mellan muskeln och benet. I Norrland kan man fortfarande hitta äldre personer med ärr på benen efter sin barndoms "onda källa".

Diflaskorna tillverkade man förr av kreaturshorn. Nappen syddes av

linne och byttes ut när den blev alltför smutsig. Man får inte förundra sig över att många barn-dog i tarminfektioner, när hygienens var så pass undermålig.

Blodiglar och ådersnäppor var högst vanliga i husapoteket, ty elakt blod ansågs ställa till mycket ont.

Förr i världen sökte folk medicinera så smått hemma till husbehov med hjälp av egna "instrument" och medicinska "ordböcker". — Ännu lever väl något av dessa huskurer kvar ute i bygderna i skymundan. — Rektor Elisabet Dillner vid Akademiska sjukhusets sköterskeskola i Uppsala har räddat åtskilligt av de gamla medicinska redskapen till sitt museum.

Man "slog åder" med hjälp av snäpparen, satte sedan på kopphornet och sög ut blod i tillräcklig mängd. Det brukade lätta. Vid magplågor lade man en stor kopparslant på magen, satte fast en tänd ljusstump därpå och stälpte ett dricksglas över. Efter en stund drogs "magskinnet" upp i glaset, och det kändes genast lättare för patienten.

Frisk luft ansågs skadlig i sjukrum, och därför öppnade man sällan

fönstren. I stället sökte man med hjälp av välluktande kryddor och andra medel ta död på bacillerna. På sjukhusen hade man små järnpannor, i vilka man lade enris, pomeransskal eller dylikt och tände på. Därpå gick man omkring i sjuk-salarna och svängde pannan som ett rökelsekar och uppmanade patienterna att dra åt sig andan. De eldsvådor, som ibland drabbade sjukhusen, orsakades ofta av dessa aromatiska pannor.

Påsar med fördelande kryddor, hämtade ur de vanliga kryddgårdarna, var mycket använda. Påsen värmdes och lades på det onda stället med en trätallrik som stödförband. Om halsen hade man ofta pestkulor, innehållande starkt doftande ämnen. Det fanns särskilda läkarkäppar, vars elfenbensknopp var försedd med skruvlock, under vilket doldes ett smittskyddande ämne, som doktorn drog in i näsan, så fort han kommit ur sjukrummet. Det var viktigare att lukta på starka kryddor än att tvätta händerna tycktes det.

"En liten men dock nyttig örtebok" tryckt 1734 var en populär hjälpreda för allmogen. Här fanns alla mystiska örter uppräknade och de sjukdomar som kunde botas med avkok eller rötter. Spansk fluga var ett uppskattat medel, vars verkningar både kändes och syntes. Det plåster, som användes, drog upp en stor blåsa, som sved men "sved gott". Flugan kunde hållas öppen i veckotal för att avleda onda vätskor. Den användes vid fluss, tandvärk, öronvärk, ja, snart sagt vid alla slags krämpor.

Klockaren som allting skulle bestyra fick ofta tillsammans med prästen hålla reda på socknens medikamentförråd. I många kyrkor förvaras fortfarande en medikamentkista, innehållande diverse mystiska drycker oc' salvor. Läkar-distrikten i gamla tider var så stora, att man måste hålla sig med dessa filialer, till vilka människorna fick söka sig, när sjukdomarna började bli alltför närgångna.

Aron H—g

avläste i det industriella uppsvinget under sjuttioalet. Ett huvudtema i "Utbölingar" är en kritisk behandling av Sundsvallsstrejken, som han ansåg hörde ihop med tidens ondska. Han är alldeles säker på att de strejkande är vilseledda. Strejkens bekämpare, landshövding Curry Treffenberg, är Högbergs språkrör. Det finns alltför många officiella fakta som bevisar det oriktiga i tanken att Treffenberg skulle ha varit höjd över allt klasstänkande när det gäller Sundsvallsstrejken och att hans ingripande kom till för att skydda bolagens intressen. Men det ville inte Högberg medge. Han tänkte sig att Treffenberg, liksom han själv, gjorde front mot amerikansismens båda utlöpare — kapitalismen och arbetarrörelsen.

*

Utöver de nämnda verken hann Högberg med åtskilliga andra, såsom Lambertska miljarden, Under Jesu bröders spira och Sjötagarna om late Jim. Somligt påminner om indianböcker, annat om primitiva detektivhistorier. Man får en känsla av att amerikansk nybyggarlitteratur, Mark Twain, James Fenimore Cooper eller i bästa fall Herman Melville hört till hans läromästare.

Vid sidan om sitt författarskap sysslade Högberg mycket med matematik och endast några år före sin död 1932 anhöll han hos riksdagen om ett anslag för att i Paris på franska låta trycka en avhandling i matematik och astronomi, men denna ansökan avslogs. Dessutom skapade han Medelpads fornhem i Sundsvall, vilket han förestod till sin död. Han blev med åren mer och mer enstöring och människofientlig, men den som en gång vunnit hans förtroende och vänskap visade han aldrig från sig.

Jag vill till slut återge en historia som Lubbe Nordström berättat och som på sitt sätt är belysande för Högbergs originella och färgstarka personlighet. Då han fick De nios stora pris på 10.000 kronor (det första som detta samfund utdelade till en svensk författare) fick han massor av gratulationstelegram. När Lubbe kom hem till honom stod han och tittade på telegramtravarna och det utspann sig följande replikväxling:

— Hur f-n ska jag klara det här?

— Ta det med ro, Olle. Tänk på att du går mot odödligheten.

— Jaha, javisst, odödligheten ja. Jag måste först ha mig en överrock.

Olof Högberg symboliserar i sig själv den genom tiderna alltid revolterande bonden, som egentligen är konservativ i sin åskådning men som hårt trängd kan gå till ytterligheter. Olof Högberg är en av den norrländska kampens veteraner, ett geni i sitt slag, en författare med sällsynt fantasi och en omutlig sanningsskärlek och rättskänsla. Följande citat ur "Utbölingar" ger oss en anknytning till dagens händelser i vårt land och kan mycket väl gälla den alltför långt gående vandaliseringen och det hårda utnyttjandet av Norrlands vattentillgångar: "Jag har hört din klagan, bonde, och ny är klagovisan ej för mig. Du fick alltid bära drygaste tyngden av skatter, krig och landsfördärv. Sköttes riket väl, så stannade mesta vinsten hos andra, gick det illa så föll ofärdens broderslott på ryggen din. Sedan, klagar du, har vinglare i dessa yttersta tider narrat dig vid all skogshandel; de har skördat stora skatter ur skogen, medan du avspisades med en lätt förgången slant."

Erik Nylén

BARBAROSSA...

(Forts. fr. sid. 11)

buckanjär med ungefär lika delar dumdristighet och tur i bagaget. Kolleger och fiender talade med andakt om hans bedrifter mot spanjorerna och dessa berättade med fasa om hans hårda framfart.

I samma farvatten som "den förskräcklige" älskade att operera i uppehöll sig också den märklige walesaren Henry Morgan. Denne fullväxte slagskämpe med ledartalanger och religiösa skrupler gjorde flera lyckade strandhugg mot spanskstyrda småstäder och lyckades även i en berömd operation betvinga Panama. Någon tid efter denna fördes Morgan som fånge hem till England för att stå till svars för sina försyndelser. Men som den lyckans gullgosse han var lyckades han vrida allt till det bästa. I stället för att straffas blev han adlad och utsedd till t.f. guvernör över Jamaica. Som sådan slutade han sedan sitt liv in i det sista bekämpande sina forna vänner piraterna.

Omnämns i detta sammanhang som hastigast bör också den kapten John Avery, som utgör en av de

mest bemärkta sjörövarna efter buckanjärernas tid. Naturligtvis skall inte heller den namnkunnige skotten William Kidd glömmas. Liksom så många av sina kolleger trädde han först in på scenen som — piratbekämpare. Men ganska snart fann han det mera inbringande att själv segla under Jolly Roger. Vidare också Pierre le Grand, vilken — efter vad det påstås — sedan han gjort en verkligt inbringande kupp för hem till Frankrike och levde lyckligt och laglydigt i fortsättningen av sitt liv. I denna celebra samling hör också kinesiska änkan Ching hemma. Hon utgjorde under många år i början på 1800-talet Kinesiska sjöns skräck. Liksom alla pirater med självaktning formulerade hon skeppsartiklar att efterlevas av besättningen. Intressant är att se att hon därvid även tänke på sine medsystrar en smula — men bara en smula. Tredje artikeln i hennes skeppslag löd — enligt den på området mäktade kunnige Leif Beckmans skrivning: "Ingen skall för sitt nöje förföra fångna kvinnor tagna i byarna och öppna platser och förda ombord på skeppen, han måste först anhålla om tillstånd hos skeppets proviantförvaltare och där efter gå avsides i skeppets lastrum. Att bruka våld mot någon kvinna, eller lägga henne utan medgivande straffas med döden."

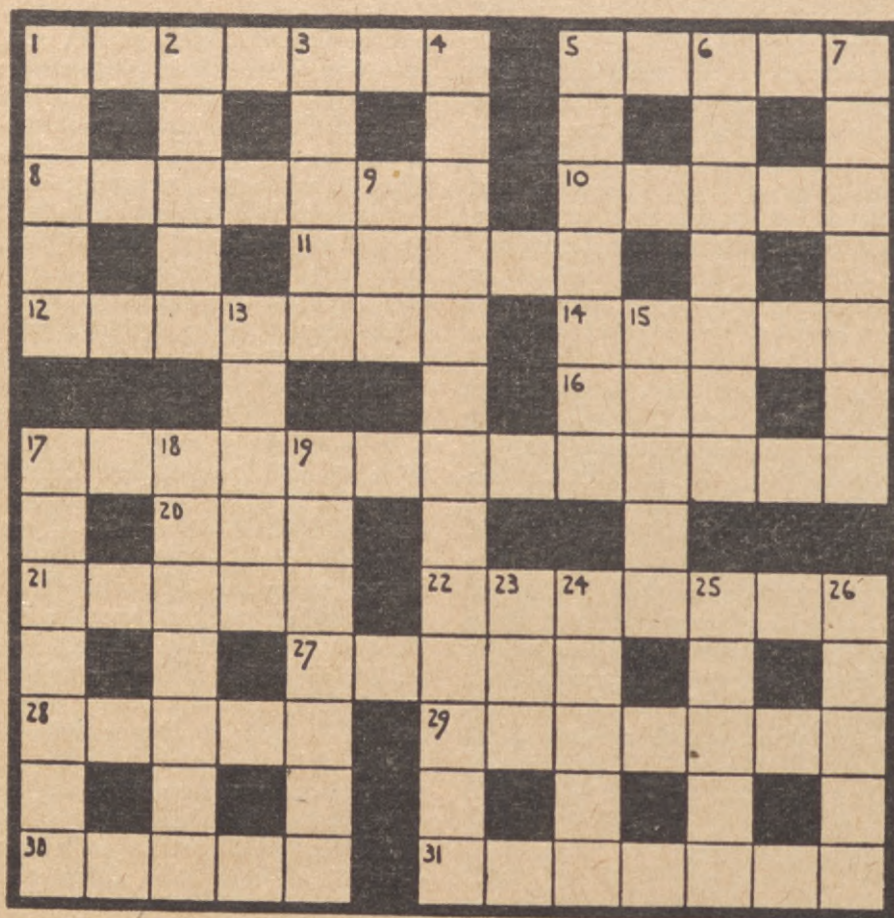
Till sist skall i dessa sporadiska anteckningar blott nämnas även namnet på en välkänd svensk sjörövare, Lasse i Gatan. Skulle någon mot förmodan inte känna till denna magnifika uppenbarelse i svensk sjuttonhundratals historia rekommenderas varmt K. G. Ossiannilsson's bok om honom, vilken är författarens kanske mest spännande äventyrsroman.

TANKAR OM NY LYRIK

Att det finns en så rik uppsättning av livshållningar inom den unga poesin bör man givetvis glädja sig åt. Men ändå — i de flesta fall är det fråga om lyriska utvecklingsrapporter från en känslig och intellektuellt försigkommen ungdom, däremot är det sällan fråga om verkligt avklarade och genomträngda upplevelser och tankar. Deras dikter är nästan genomgående uttryck för en poetisk generations orientering i vår kultur, och nästan genomgående är det fråga om en boklig orientering.

(Erik Goland i *Beklädnadsfolket*)

KORSORD nr 9

VÅGRÄTA ORD.

1. Diskret utgång. (7)
5. Bra att ha i huset, om det krångel blir med ljuset. (5)
8. Något som blir allt svårare att få. (7)
10. Militär hänvändelse till högre makt. (5)
11. En revisor bör ju vara något av en —. (5)
12. Detta är inte rekommenderat. (7)
14. Sov Törnrosa. (5)
16. Ett bindande ord. (3)
17. "Den riksbekante Lasse-Majas besynnerliga öden." (13)
20. Låter rätt så hurtfriskt. (3)
21. Pigg. (5)
22. Är till stor skada för ett gott huvud. (7)
27. Ja ska söka upp morbror... (5)
28. ... så kan han intyga att jag var hos honom hela kvällen. (5)
29. Såg. (7)
30. Slutar röt månaden med. (5)
31. En best från djungeln. (7)

LODRÄTA ORD

1. Biblisk benämning på landet mellan Eufkrat och Tigris. (5)
2. En som har bruk för pinnar. (5)
3. Dunkel. (5)
4. Tipsvinstvist. (13)
5. Musikalisk effekt på spänt skinn. (7)
6. Lever, njure, tarm och sän't efter slaktad mastodont. (7)
7. Blev utsatt för en plötslig överraskning. (7)
9. Bekant för sin skuta. (3)
13. Det är i en sådan man har karlögat. (5)
15. Skulle man ju kunna säga, om man inte tycker att ordet matsal passar. (5)
17. När bädden väntar. (7)
18. En son är en så'n. (7)
19. Att visa sig på slaka linan. (7)
23. Fara. (3)
24. En gammal tradition under julen. (5)
25. Det tummar vi på! (5)
26. Kon är en. (5)

Lösning till korsord nr 7

VÅGRÄTT: 1. Atlantö. 5. Orgie. 8. Avund. 9. Elefant. 10. Minne. 11. Sentens. 13. Rutt. 15. Bergspredikan. 18. Pyre. 19. Kortlek. 22. Gruva. 24. Lotteri. 25. Rispa. 26. Extra. 27. Goggles.

LODRÄTT: 1. Alarm. 2. Ljusnar. 3. Nidvers. 4. Överstrykning. 5. Ocean. 6. Grace. 7. Ettusen. 12. Eter. 14. Uppe. 15. Bakelse. 16. Degtråg. 17. Knussel. 20. Rutat. 21. Liera. 23. Avans.

Pristagare:

1:a pris kr 10:—, Adelé Rydén, Trädgårdsgatan 15, Örebro; 2:a pris kr 5:—, Rolf Sjögren, avd. 7, Söderby Sjukhus, Uttran.

Tävlingsregler

Lösningar till korsord nr 9 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 okt. 1955. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 9". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på 10:— och ett på 5:—, utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i novembernumret.

MED KLOSTERBODA SKOLA...

(Forts. fr. sid. 13)

genomdriva ett kompromissförslag. Fåglarna ligger närmast till. Det blir alltså lite fågelkvitter före brummandet. Ja, uppriktigt sagt kvittrar dom inte så värst mycket. Man kan kanske slöa till lite i fågelvärlden också ibland. I synnerhet en sån här dag då man inte ens med kikare kan upptäcka en tillstymmelse av moln och solen gassar hämningsfritt över högsommargrönskan, som dock börjar få höstligt gula stänk här och var i hjässan. En svart stork blir högtidligen gripen av stundens betydelse, när vår tecknare dukar fram sitt skissblock framför honom. Sällan ha vi skådat en sån utsökt finess ifråga om att föra sig med värdighet. Våra fina traditioner i skådespelarvärlden står sig också i fågelsammanhang. En berguv i en bur lite längre bort reagerar inte för visslingar, men då han tycks ha kommit underfund om att också han kan komma in i tidningen sträcker han på halsen, spärrar upp det ena ögat och kniper igen det andra, harklar sig lätt förnämt och blåser upp fjäderskruden till ansenligt format. Så kommer vi så småningom till björnbergen. Solen gassar obarmhärtigt över de numera civiliserade invånarna från våra djupa skogar, pälsarna ser mer än måttligt varma ut idag. Några flygmaskiner brumma ihärdigt i luften, men från björnarna hörs inte ett ljud. De ha för länge sedan insett att det är meningslöst att kon-

— Du ville ju aldrig höra på mej. Du sa ju alltid att jag inte förstod något som gällde dej. Jag ville så gärna förstå, men du snäste alltid av mej.

Så nu ska allting förklaras och bli bra igen. Hon lutar sitt huvud mot mej så att jag riktigt ska förstå hur mycket hon har kommit tillbaka nu. Jag borde förstås vara glad.

Jag vet vad hon fordrar av mej. Ömhet och förståelse. Kanske kärlek.

Men jag kan inte ge henne det hon begär. Trots att jag gärna ville.

Nej, det var som nånting sprack den där gången. Jag hade väl trott för mycket. Det är inte bra att gå och tro så där.

Men jag förstår henne också.

Jag hade varit sjuk och höll på att arbeta opp mej igen. Det gick inte fort, men färgerna började klarna. Penslarna kändes sträva i händerna.

Jag var nog lite självupptagen.

Visst tyckte jag om henne. Men det finns vissa tillfällen i ens liv då man liksom inte räcker till för flera än sej själv.

Det där förstod aldrig hon.

Hon tyckte jag var egenkär. Kanske var jag det också. Men jag var ju tvungen gå vidare, det var ju så mycket som blivit efter.

Ja, så reste hon då tillsammans med den där figuren, han som hade

så stor ömhet och förståelse efter vad hon skrev i ett brev. Jag tror inte hon skrev det för att såra mej. Hon tänkte sej väl inte för bara.

Men nånting gick sönder.

Kalla det för sårad fåfånga om man har lust och vill spara på uttrycken. Nu är hon i alla fall här.

Men det ger mej ingen tillfredsställelse. Jag är fullkomligt ensam. Och nu tittar jag på henne. Jag vet precis vad hon söker efter.

Att vara ensam

Av Ingemar Hammar

Men det är nog lite sent nu.

— Förstår du då inte... Jag har ju kommit tillbaka.

Jo, visst ser jag att hon kommit tillbaka. Och jag vill nog gärna känna och förstå. Det är rätt komplicerat.

Hon betydde så mycket för mej. Och nu vill hon att allt ska bli bra.

— Du är dej inte lik. Vad är det som har hänt egentligen?

Jag tänker efter. Har det hänt något med mej? Utom att...

Nej. Jag tycker att jag är precis lika orolig och ensam som jag alltid har varit.

Det säger jag också.

— Ja men — du har ju mej...

Då ser jag återigen på henne. Hur hon söker efter ord att övertyga mej med. Hur hon trevar, hur hon kämpar mellan ånger och självhållelse. Det är ganska svårt.

Därför säger jag:

— Du? Har du tänkt på en sak?

Vi har alltid varit ensamma, vi. Vi var ensamma den gången vi ringde till varann samtidigt så det slog upptaget i bägge lurarna. Innanför våra skal låg ensamheten och ville kanske slå ut i gemenskap, men skalet var för tjockt — och för hårt. Vår ensamhet kan aldrig bli vår gemenskap!

Jag tänker efter ett ögonblick, jag kanske sa nåt dumt. Men bara en ny tanke förstärker det andra jag sagt.

— Har du förresten tänkt på att vår ensamhet inte ens var vår — bara din... och min? Tror du det kan bli något av det?

Då äntligen tycks hon förstå. Och därför säger hon ingenting.

Hon bara räcker mej sin hand — och går.

Jag står och ser efter henne från mitt fönster. Där gick hon med sin ensamhet.

Och här står jag med min.

kurrera med människornas artificiella bullerorkester. Då är det bättre att kalasa på deras sockerbitar och andra läckerheter, som uppfångas och försvinner i rödglödade gap med tänder som kommer en att tänka på Pelle Molin och andra björnberättare. Grottorna i björnbergen är livligt besökta och man får nästan armbåga sig fram för att ta en titt på de publikfriande gester björnfolket lagt sig till med i den vällovligen avsikten att tillskansa sig godbitar från människornas bord.

*

Vill man beskåda människornas baksidor, då ska man gå i björnbergen, påstår vår tecknare, som ägnar mera intresse åt folket runt groparna än björnarna. Vi ska inte föregripa dessa ritstiftets vittnesbörd, som läsaren själv kan beskåda, utan bara konstatera att det finns obotliga pessimister även en så här solmättad dag. En åskådare håller krampaktigt i sitt paraply, kanhända

kommer han från någon trakt på jorden, där det regnar mycket, en annan har tagit med sig hela sin garderob av rockar och ylletröjor. Även det sista har sin förklaring. Det finns ju folk i andra länder som tror att vi lever i snö och kyla året om.

*

Men låt oss inte tala illa om utlänningar utan se lite kritiskt på oss själva också. Nog är Skansen bra, men det är lite för mycket av vaktmästare överallt med biljetter och avgifter. Man får betala ett ansevärt belopp för upplevelserna i biljettpengar räknat. Besökare på Skansen bör vara försedda med en ansevärlig påse småpengar och även en plånbok med sedlar i. Mat och dryck kostar mera här än inne i själva stan och man blir ofta hungrig, när man travar omkring i den här miljön. Hyllar man tesen "vill man något roligt ha måste man betala" trivs man emellertid bra även ur ekonomisk synpunkt. Och för att

inte avskräcka från den ljuvliga rekreation för både kropp och själ ett skansenbesök innebär bör kraftigt understrykas, att det finns många sämre och dyrare saker än denna lekhage för både stora och små. Det tyckte kanske också den skådespelare, som med vildvuxet hår och skägg, barn och blomma, kom körande i sitt vrålåk inne på skansenområdet. Hur han fått tillstånd att "uppträda" på denna för motorfordon nästan helt fridlysta plats är oss en gåta. Det funderar också den tappra skaran från Klosterboda skola över. Och saken kommer säkerligen att diskuteras tillsammans med alla andra upplevelser, när man är hemma i Klosterboda igen och skolan har börjat. Att skådespelaren med familj upplevde Skansens tjusning på samma sätt som Klosterbodabarnen betvivla vi dock — fast det är kanske inte så nödvändigt om man är skådespelare och mest uppträder på scenen inomhus.

Jag funderar på att bli en »kuckelgumma«

Högst kätterska

funderingar om terapi

av

Ingrid Vikström

När jag kom till sanatoriet var det fullbelagt på den kvinnliga avdelningen, så jag och Britta, som kom samtidigt, fick dela rum på den manliga, vilket vi egentligen inte hade något emot.

Jag kom från Stockholm, där man ju är van vid kvinnoöverskott. På min arbetsplats t. ex. är vi ungefär 30 kvinnor och 10 män. Här var det tvärtom. Vi var 2 kvinnor och 30 män.

Jag kom ju förstås som alla andra med dystra aningar. Man hade ju läst tragiska sanatorieromaner och hört berättas sorgliga historier om den lungsjukes plågor. Men 30 herrar på avdelningen! Jag tyckte nog att situationen började ljusna en smula. Det tyckte nog Britta också, fast hon ingenting sa. Jag sa ju ingenting jag heller för den delen. Men nog var det som om det låg ett tyst samförstånd i luften. Kanske man kunde få det riktigt trevligt på sanatoriet!

I en sådan situation som vår kan två kvinnor inte göra annat än komma bra överens. Det var just vad Britta och jag gjorde. Vi fann varann på en gång. Det är klart det dröjde ett slag, innan vi blev bekanta med de andra på avdelningen. Jag för min del är ganska blyg och tillbakadragen, vilka egenskaper man dock kan ha stor nytta av bara man sköter dem väl. Hur som helst, enligt min åsikt gjorde Britta och jag redan från början ett mycket gott intryck på våra manliga kamrater.

Vi fick full dag på en gång, vilket betyder, att vi var uppe hela dagarna utom på liggturerna. I dagrummet kom vi i kontakt med andra patienter på sjukhuset. Vi spelade fia, schack och andra sällskapsspel. Men när klockan var sju på kvällen tog vi godnatt och gick in till oss. En del av våra kvinnliga vänner beklagade oss för att vi måste ligga på »manliga». Vi försökte då ta på oss ett sorgset uttryck och sa nånting om att »det är ju klart att det

är otrivsamt. Men allting får ju lov att gå!»

Så gick vi in på vår avdelning och kokade kaffe i köket. Det är förunderligt vad doften av kaffe kan närma människorna till varandra. Här i köket var det alltid trivsamt. All känsla av sjukhus försvann. Biträdena var alltid på gott humör, och alltid var vi patienter välkomna med våra kaffepannor.

Här blev man alltså bekant. Britta och jag hjälptes åt att koka kaffe, och i början tog det nog så lång tid.

Det gick en trappa upp från vår korridor till ett par sjuksalar, som låg på övre våningen. Däruppe låg Engman. Varje kväll kom han ned i köket, klädd i morgonrock och tofflor. Han kokade inte kaffe själv utan fick en kopp av de andra. Han var en ganska stor och kraftig karl. Inte såg han precis sjuk ut. Men han hade ett spant drag i ansiktet och verkade ganska trött. »Det är synd om Engman», sa de andra. »Nu har han legat i fyra månader och tempen vill inte gå ner.»

Britta och jag började prata litet smått med Engman. Ja, vi förstod nog hur det måste kännas att ligga så där dag ut och dag in. Vi var måna om att bjuda honom på kaffe. Vi tyckte, han behövde muntras upp. En kväll beslöt vi oss för att fråga, om han inte hade lust att dricka kaffe inne hos oss på salen i stället. Jo det ville han gärna.

Så blev det så, att Engman kom ned till oss var kväll, drack en kopp kaffe och satt och pratade en stund. Jag hade en kortlek, och vi brukade spela ett parti ibland. Det hände också att Britta och jag la en patient, varvid vi alltid önskade oss något.

En kväll såg Engman mycket dystert ut. När vi frågade om det var något särskilt som hade hänt, sa han bara, att han var så trött på att ta tjuvtemp.

Nu måste jag först berätta vad som egentligen menas med tjuvtemp. Denna åkomma tar sig ut-

tryck däri, att patienten har en aning förhöjd temperatur. Om morgnarna är den något över 37-strecket, om kvällarna ett par tiondelar under 38-strecket. Varje morgon och kväll visar termometern precis samma temperatur som föregående morgon och kväll, som om kvicksilverpelaren hypnotiserats av just dessa streck och vägrar att stanna på andra. Vecka ut och vecka in är temperaturen densamma. Till slut önskar sig patienten 40° i feber hellre än denna tjuvtemp.

Ja det var mycket synd om Engman, som hade haft tjuvtemp så länge. Därför sa jag: »Jag skall lägga en patient för dig, så skall du se tempen är nere i morgon». De där orden for ur mig så där spontant, ni vet. Jag menade det egentligen inte. Inte trodde jag, att patienter kunde driva ned »tempen» på folk. Men nu var det sagt. Jag la »idioten». Det vet alla, att det är en patients, som går ut en gång på tusen. Det är därav den har sitt namn. Jag la »idioten» för att inte ge Engman några falska förhoppningar. Inte trodde jag att den skulle gå ut och ännu mindre att den skulle göra honom feberfri.

Men tänk, »idioten» gick ut! »Nu ska du se, du är feberfri i morgon», sa jag förhoppningsfullt. Det otroliga kunde ju ske! Fast innerst tänkte jag nog, att hade han inte varit feberfri på 4 månader, så inte torde han bli det precis i morgon heller. Så la jag undan kortleken, och Engman gick upp till sig.

Nästa morgon kom Engman ned till oss ock såg så ovanligt pigg ut. »Jag hade 36,7 i morse», sa han glatt och visade upp feberkurvan. Ja, mycket riktigt, »tempen» hade gjort ett tvärdyk rätt ned under 37-strecket. Vi gratulerade förstås, Britta och jag, och vi kom allihop i en riktigt glad stämning på morgonen.

När Engman gått mindes jag plötsligt patienten från i går kväll. Där hade vi det! Det måste ändå

vara den som drivit ned febern på Engman! Den saken var klar! Fast det visste jag ju förstås, att en kortlek i och för sig inte kan bota några sjukdomar. Därför slog det mig nu också på en gång, att det var jag som måste vara i besittning av magiska krafter, vilka medelst patiensen hade överförts på Engman och gjort honom frisk. Ja, detta var så uppenbart, att jag nu med ens riktigt kände hur sådana krafter strömmade inom mig.

Denna min upptäckt försökte jag i det längsta att hålla hemlig. Men att den var riktig bevisar, att Engman två veckor senare fick gå upp och efter ytterligare två veckor blev utskriven fullt frisk. Han hade blivit inkallad till överläkaren, som hade gjort en grundlig undersökning. När han inte kunde hitta något som helst fel, hade han yttrat: "Ja, ni blev ju tvärbra, ni." Engman hade ingenting sagt om min del i det hela. Så än i dag tror den doktorn, att det var han som botade Engman medelst läkekonsten, när det i själva verket var jag som botade honom med mina magiska krafter.

Så gick det en tid. Jag höll nästan på att glömma händelsen med Engman. Förresten började jag litet smått att tänka, att det nog i själva verket var en lyckträff, att han blev frisk just i samband med patiensen. Jag tyckte jag kände mig helt vanlig igen! Kanske det bara var inbillning det där med de magiska krafterna.

En kväll var jag emellertid in och hälsade på hos Vera på kvinnliga avdelningen. Hon hade legat till sängs i flera månader. De senaste 14 dagarna hade hon haft hög feber. Av en händelse kom jag att berätta hur jag botade Engman. Nu ville Vera att jag skulle lägga patiensen för henne också. Uppriktigt sagt var jag inte så särskilt pigg på det. Jag var ju inte så säker på att det skulle lyckas lika bra denna gång. Men Vera var så ivrig, så till slut gav jag med mig. Vi bestämde att jag skulle gå in till mig till kl. 20.45 och lägga patiensen vid den tiden. Samtidigt skulle Vera tänka på den intensivt. Jag kände mig nog en smula ängslig för hur det skulle gå. Och hur jag än kände efter, märkte jag inga kraftströmningar inom mig. Men jag la "idioten" i alla fall. Precis kl. 20.45. Den gick ut! På en gång!

Det var sängdags nu. Men jag smög mig in till Vera, talade om det och sa: "Nu ska du se, Vera, att du är feberfri i morgon!" Mycket riktigt! Nästa dag hade Veras feber gått ned, och den höll sig nere så länge jag var kvar på sjukhuset. Då förstod jag på allvar att det måste vara något särskilt med mig.

Vera blev så glad, att hon lät spela en grammofonskiva på lokalradion för mig, varvid hon tackade för den undergörande patiensen. "O du ljuvliga flicka", spelade hon för mig och det var mycket roligt att vara ljuvlig.

Nu började ryktet om mig spridas på sanatoriet. Den ena efter den andra anhöll om att bli botad. Jag fick knappast vara ifred någonsans. Alla såg i mig sin räddning. Jag började bli orolig. Hur skulle jag klara det här? Kanske mina läkande krafter inte skulle räcka till så många! Jag försökte förklara, att jag var tvungen att koncentrera mig ett par veckor mellan varje fall. Sedan gick jag omkring och tänkte på, hur jag skulle klara mig ur det hela. Tänk om inte krafterna fungerade på rätt sätt nästa gång jag la "idioten". Tänk om allihop blev arga på mig då? Min situation började bli besvärlig.

Just då blev jag inkallad till överläkaren. Jag gick dit med klappande hjärta. Säkert hade han hört talas om mig och ville ha mig till sin medhjälpare. Konstigt nog sa

han ingenting om den saken. I stället undersökte han mig och fann mig vara fullt frisk, varför han skrev ut mig från sanatoriet. Att jag blev så snabbt frisk måste ju bero på att jag med mina gåvor hade botat mig själv. I övrigt är jag av den åsikten att överläkaren var rädd för konkurrens från min sida. Säkert ville han vara ensam om att bota de sjuka, även om det gick långsamt.

Många saknade mig, då jag reste. Två patienter hann jag emellertid bota genom mina magiska krafter. Nu funderar jag på att bli en kuckelgumma. Enligt mina släktingar i Norrland lär det vara en gumma, som kan bota alla slags sjukdomar med undergörande mediciner, som hon kokar ihop. Det går till så att hon av patienterna i hemlighet tar emot olika sorters droger, blandar dessa och tillsätter mystiska örter. Denna dryck låter hon sedan sakta koka över elden, under det hon entonigt mumlar sina besvärjelser. När sedan patienten intagit en viss dos härav, blir han fullt frisk.

Några besvärjelser kan jag dessvärre inte. Därför kommer jag i stället att sitta vid köksbordet och ihärdigt lägga "idioten", varvid mina inneboende krafter kommer att överföras på den kokande drycken. Jag tror, att denna medicin kommer att driva ned all slags feber och bota alla slags sjukdomar. Ja, jag funderar allvarligt på att bli en kuckelgumma!

Pas de nouvelle — bon nouvelle, i fjorton dagar — det är mer än man kan stå ut med, även om man har den bästa vilja och hänsynstagande. "Inga nyheter — goda nyheter"! När man går och väntar på ett honorar, inlagt i ett vanligt brev, efter avtal med tidningens redaktör (förlåt, jag vet gott att det får man inte göra, men det går lite snabbare på det sättet. Men som sagt, förlåt snälla Postverket)!

Fjorton dagar i en liten syd-fransk by utan ett nickel, då har man lov att bli irriterad. När ens nervösa och optimistiska väntan avfärdas med ett: "Pas de nouvelle osv." För f-n det ligger "käk" i kuvertet!

Torget, eller platsen med den stora kastanjen i mitten, som har en hänk runtomkring magen — vårt lilla samhälles centrala mittpunkt — ligger stilla och öde. Klockan nio kommer posten från Narbonne. Ingen får några affekter av detta faktum — utom jag. Jag väntar brev, dom andra blir förvånade om de får ett. Det är ingenting man springer efter, det är bara jag — "den tokige skandinav". Det är han som får utlopp för all sin energi just i förbindelse med brevfrändelser. Det är också bara jag som är intresserad av byns enda telefon på vår kombinerade "Post- & Telefonexpedition". Det heter faktiskt så och med särskilt goda ögon kan man se att det står så på muren, ditmålade för många år sedan. Jag är övertygad att det skedde under det att byns rätt minimala mässingsorkester spelade fanfarer. I dag är det bostaden för "Monsieur la Postes" och där som den franska staten en gång hade tänkt att den s. k. officiella post- och telefonexpeditionen skulle utveckla en livlig verksamhet med luckor i ståltrådsnätet och officiella upprop, som skulle utgöra väggarnas prydnader, här bodde nu de sista avkommorna av den "Postliga" familjen, i tacksamt medvetande om att ståltrådsnätet hindrade dem från att ramla ur sängen och ned på stengolvet. Luckorna hade man mycket glädje av för här fastnar Michelle, den yngsta av postfamiljen, under sina försök att smita ut i telefonens värld, ut till den minimala plats som var avsedd för kunderna.

Vad det franska telefonnätets misslyckade och ofullständiga teknik lyckades ödelägga av ett eventuellt samtal — det fullföljde Michele med sina skrik. Men i det

Det finns ingen värld utanför Verona!

av PALLE HAGMANN

stora hela så betydde det ingenting — för i hela byn fanns det ingen mera än jag som telefonerade. Och jag hade inte flera pengar. Jag väntade på ett brev med honorar, pas de nouvelle...

"Monsieur le Postes" var mycket trevlig när vi satt på det lilla kaféet på "la place". Vi kunde få timmarna att flyga iväg genom att tala om allt mellan himmel och jord. Jakt, fiske, människor — ja, t. o. m. om hans äldsta dotter på sjutton år, hon med Rosita Serrano-stämman, som varje förmiddag lät den höras över den ödsliga platsen. Och det är ett stort förtroende därnere sydpå... att man talar öppet om en ogift kvinnas apparition. Så ni förstår att vi var vänner — absolut och på alla punkter — blott inte när det gällde brev." Inga nyheter..." "...mindre arbete..." hade jag alltid lust till att säga, men jag avstod från denna kommentar. Problemet Postverket var tabu mellan oss. Jag hade delvis kapitulerat. Inte för det att jag var övertygad — långtifrån. Men känner ni bara till fransmän aldrig så litet, så tror jag ni förstår mig. Försök att ta upp en diskussion med en så vill ni snart — oavsett hur språkkunnig ni är — lämna slagfältet enbart därför att folkskolan i gamla Sverige inte redan från början undervisat er i armarnas och benens övertygande språk.

Jämfört med "Monsieur le Postes" var jag ett lallande och ovetande barn, som lät mig hånas och torteras utan att göra minsta motstånd. Jag hade försökt, men...

— Dom har så mycket att göra i Paris.

— Det har ingenting med Paris att göra, det kommer från Stockholm. Sannolikt passerar det Paris rent periferiskt.

— No, monsieur — all post går genom vårt stora Posthus i Paris. Allt måste dit och stämplas. Där fördelas breven och det tar tid.

— Ett brev från Stockholm till Armissan (där jag bor) tar högst tre dagar.

— Aha, monsieur l' optimiste!

Det tar månader — kanske år... Tänk först på de långa resorna med slädhundar, som kanske äts av lejon och vargar (jag är honom absolut tacksam för att han inte talade om isbjörnarna), sen ska det till Paris och det tar sin tid — fast förstås inte när det väl är i Frankrike då går det fort. Monsieur här ju själv åkt med de franska järnvägarna!

Jag kände mig skyldig till att uttrycka min misstro till just dessa egendomliga fortskaffningsmedel, som åtskilliga gånger berett mig oroväckande upplevelser. Men jag nöjde mig med att framföra en liten protest i form av ett försök att beskriva vårt lands postala möjligheter.

Intet svar är ju också ett svar — så varför fortsätta? Monsieur Escaree har stött fel på en boll på biljarden — det kan få oss alla att glömma brev med honorar i. Bon nouvelle...

Stilla förmiddag på "la place". Vi dricker en tunn apéritif och fiskhandlaren har just åkt bort. Alla kvinnorna, som var samlade omkring hans vagn har gått hem. Allt är lugnt och tyst och skuggan från det gamla trädet i mitten lägger sig som en mjuk slöja över våra huvuden och vi får en känsla av att dagen inte är så obarmhärtigt ung som den i verkligheten är. "La petite Serrano" sjunger "Ce si bon", som om det var det...

Michelle har kommit genom luckan och stapplar över platsens rost-röda sand. Den ena handens tumme har hon i munnen, som om hon försökte suga de sista timmarnas söm ut ur kroppen. I den andra handen har hon ett brev.

Bon nouvelle...?

Jag visar honom frimärkena och försöker triumferande att berätta för honom att de är svenska, att det är den svenska kungen som pryder dem! — ... alla frimärken trycks på La Fayette i Paris och de har så mycket att göra...

Varför protestera, varför försöka ändra och ödelägga hans patriotiska inställning till sitt land? Låt Michelle krypa igenom luckan allt medan "Ce Si bon" smyger sig i mjuka toner runt trädet...

P. S.

"Snälla redaktörn! Skicka honoraret för denna lilla sak så fort det är möjligt. Tack!

... Bon nouvelle!!!!

M A L M Ö

MARMOR, KALKSTEN
och GRANIT
INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON

Villa Daisy, Mariedalsvägen
M A L M Ö   Telefon 153 80

Köp *A*-kvalitet
-handla hos
Andersson's
Specialfirman för
KOTT • FLASK • CHARKUTERIVAROR

påhlssons
Malmö   bröd
gott bröd

KÖP
SOLSTICKAN

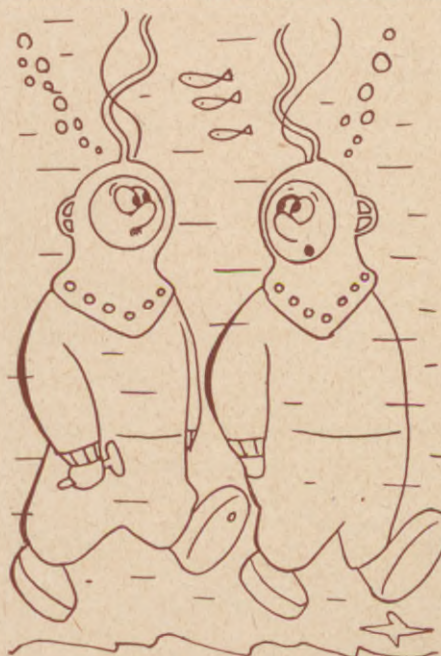
Frode Lund

DOKTORN PÅ HEMBESÖK

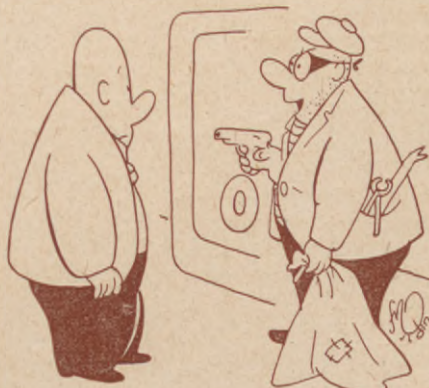
— Känner Ni det som om det skulle vara något som trycker Er över magen?

OSS GRODMÄN EMELLAN...

— Min förra kompis var alltid förkyld, bara därför att han aldrig kunde hålla sig torr om fötterna...

DEN VÄNLIGE INBROTTSTJUVEN

— Bara Ni gör som jag säger, ska jag inte så mycket som kröka ett hår på Ert huvud...!

L U L E A

Bröderna Hedlund

TILLVERKARE AV:
VIBRO-BLOCK

Tel. 111 04   LULEA   Lulsundet

NORRKÖPING

Gummicentralen

Stockholmsvägen 22—26
Tel. 268 30   NORRKÖPING   Tel. 268 30
Utför alla slags reparationer
Försäljning av nya ringar

OSKARSHAMN

ANGKOL, SMIDESKOL, KOKS
och BRIKETTER

Oskarshamns Kolimport
Aktiebolag
Telefon 53, 188

SUNDSVALL

AB BENGT ANDERSSON
MANUFAKTURAFFÄR

STORGATAN 17
Tel. 3311

PEDDIGROTING

Blekt och oblekt

Alla slag av
rotting, sjögräs, halmfläta
lackskenor m. m.

för arbetsterapi, cirklar
och hobbyarbeten.

Bröderna Holm AB

RANSTA

KONVALESCENTVÅRD REKREATIONSVISTELSE

= eftervård

= förebyggande vård

som lungsjuka kan erhålla i trivsamt miljö på nedanstående hem drivna av de lungsjukas egna organisationer

- **KONVALESCENTHEMMET ÅSEN, ÅSLJUNGA**
Telefon: Åsljunga 9
Plats för 20 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA**
Telefon: Växjö 601 07
Plats för 14 gäster
- **FRITIDSGÅRDEN RAMNÅS, Postfack 42, TORUP**
Telefon: Torup 138
Plats för 20 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET DENNICKETORP, FILIPSTAD**
Telefon: Filipstad 484
Plats för 20 gäster
- **SEMESTERHEMMET SVANHOLMEN***
Adr.: Stiftelsen Svanholmens Vilo hem
Almbacksgatan 2 B, MALMÖ
Telefon: Malmö 157 95
Plats för 35 gäster
- **LÅNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM***
Telefon: Södra Hoka 11
Plats för 22 gäster

Förfrågan om konvalescentvård

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom De Lungsjukas Riksförbunds lokalföreningar

Ansökan om friplats för mindre bemedlade

Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos och De Lungsjukas Riksförbund har ställt medel till förfogande för ett visst antal friplatser vid konvalescenthem. Ansökan om friplats ställes till De Lungsjukas Riksförbund, Box 4149, Stockholm 4

*) öppet under sommarsäsong